

František Hanzlík

Utajená vazba Hrdiny SSSR.
Životní osudy Richarda Tesaříka v období poučnorových perzekucí
v armádě 1948–1954

Úvod

Richard Tesařík (3. prosince 1915 – 27. března 1967) byl výjimečnou, ale také rozporuplnou postavou v dějinách naší poválečné armády. Voják – tankista a neohrožený bojovník byl příkladem svým podřízeným při výcviku i v boji. Těžký život tankisty za druhé světové války, prožité útrapy a traumata ovlivnily jeho charakter i osobní vlastnosti. Před válkou byl abstinent a sportovec. Téměř tři roky strávené na frontě, kde se denně setkával se smrtí, však výrazně poznamenaly jeho osobnost. Stejně jako mnoho jeho spolubojovníků, kteří prožili hrůzy války, občas ve zvýšeném množství požíval alkoholické nápoje a choval se způsobem, který byl snad normální a omluvitelný za bojové situace, ale nikoliv v mírové době. Proto stále častěji dělal těžkou hlavu svým nadřízeným, ale i podřízeným. Mnohdy právem, ale někdy také neprávem.

Životními osudy Richarda Tesaříka se v letech 1968–1969 podrobně zabýval tehdy podplukovník PhDr. Eduard Bejček, CSc. (1930–2004), který ho znal osobně. V hodnosti kapitána sloužil na štábu tankové divize, které generál Tesařík velel. Podařilo se mu postupně shromáždit podklady o jeho životních osudech pro zpracování knihy. Vedle analýzy archivních dokumentů natočil na magnetofonový pásek více než 6 hodin rozhovorů s lidmi, kteří jej znali. Byli mezi nimi vojáci, umělci i rodinní příslušníci. Rukopis měl více než 250 stran. Po roce 1969 musel Eduard Bejček opustit armádu a kniha již vyjít nemohla. Po listopadu 1989 byl reaktivován, povýšen do hodnosti plukovníka a v armádě působil ještě několik let. V době, kdy plánoval vydání knihy o Richardu Tesaříkovi, doplněné o nové poznatky, jej stihla těžká mozková mrtvice a v práci tak opět nemohl pokračovat.

Autor studie měl možnost seznámit se s nedokončeným rukopisem při setkání s manželkou Eduarda Bejčka a s jeho kamarádem plk. v. v. Vlastimilem Němečkem v roce 2000. Paní Bejčková tehdy uvedla, že největším přáním jejího muže, které vyslovil před osudovým postižením, bylo napsat publikaci o Richardu Tesaříkovi. Autorovi studie pak předala všechny podklady a souhlasila s jejich využitím v případě dokončení díla. Po dopracování rukopisu a včlenění nových poznatků spatřila kniha s názvem *Voják se srdcem bobéma. Genmjr. Richard Tesařík* světlo světa v roce 2002.¹

1 HANZLÍK, František – BEJČEK, Eduard: *Voják se srdcem bobéma. Genmjr. Richard Tesařík*. Lípa, Vizovice 2002.

Přestože byl tehdy uskutečněn nový, doplňující archivní výzkum ve Vojenském historickém archivu, v Archivu Ministerstva vnitra i v Národním archivu, nepodařilo se jedno období života Richarda Tesaříka zcela objasnit. Tím bylo jeho utajené věznění od počátku prosince 1953 do srpna 1954. Předložená studie se proto zabývá životními osudy jmenovaného v té době v širších souvislostech. Její autor využívá archivní prameny, které během psaní knihy byly buď nepřístupné, nebo neznámé. Patří k nim i Tesaříkův osobní spis uložený ve Správním archivu Armády České republiky (SA AČR) v Olomouci, Vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV uložený v Archivu bezpečnostních složek (ABS), ale i další materiály uložené v ABS, ve fondu Ministerstvo národní bezpečnosti.²

Tanková akademie v SSSR 1945–1949

Válku ukončil Richard Tesařík v hodnosti kapitána s nejvyšším sovětským vyznamenáním Hrdina SSSR, na které byl patřičně hrdý. Po krátkém působení ve funkci velitele tankového praporu v Karviné od června do poloviny září 1945 byl vyslán do tankové akademie J. V. Stalina do Moskvy. Na podzim 1945 odjela na studium v sovětských vojenských školách první skupina důstojníků, v drtivé většině bývalých příslušníků československých vojenských jednotek v SSSR, mezi nimi i další Hrdina SSSR, Josef Buršík (1911–2002).³ Vysílání frekventantů schvaloval osobně přednosta Hlavní správy obranného zpravodajství ministerstva národní obrany (OBZ) pplk. Bedřich Reicin (1911–1952). Před odjezdem do Sovětského svazu se se všemi osobně rozloučil ministr národní obrany gen. Ludvík Svoboda (1895–1979).

Reicin sehrál v životě Richarda Tesaříka významnou úlohu – jak po skončení války, tak po únoru 1948. Rozhodoval o jeho zařazení na jednotlivé funkce po návratu do republiky v roce 1949 až do konce ledna 1951, kdy byl nucen odejít z funkce náměstka ministra národní obrany.⁴ Velmi dobře se znali již z Buzuluku, kde byl Tesařík dokonce Reicinův nadřízený. V hodnosti rotného vykonával v záložní důstojnické škole funkci velitele čety, ve které byl zařazen i Bedřich Reicin.⁵ Richard Tesařík působil po celou dobu ve velitelských funkcích a zúčastnil se všech bojů našich jednotek na území SSSR. Na Dukle byl těžce zraněn. Po vyléčení se vrátil na frontu. Přes nesouhlas

- 2 Osobní spisy, uložené ve Správním archivu Armády České republiky, jsou přístupné podle zákona až po 100 letech od narození určité osoby. Poté jsou předávány do Vojenského historického archivu jako archiválie. Richard Tesařík je ročník 1915, proto je jeho osobní spis, který je dosud uložen v SA AČR, přístupný bez omezení badatelům až od roku 2016. Zajímavé informace poskytl autorovi v roce 2002 i bratr gen. V. Janka Jaroslav (1921–2015) a gen. Oldřich Kvapil (1918–2011) v průběhu natáčení dokumentu České televize Brno o Bedřichu Reicinovi.
- 3 Josef Buršík onemocněl po příjezdu do SSSR otevřenou tuberkulózou plic a byl odeslán na léčení zpět do republiky. Zpátky se již nevrátil. Po únoru 1948 byl zařazen do tábora nucené práce na Mírově. Podařilo se mu uprchnout z vojenské nemocnice v Olomouci a poté utekl do zahraničí. Žil ve Velké Británii. Po roce 1989 byl rehabilitován a povýšen do hodnosti generála. Zemřel ve Velké Británii v roce 2002. Svoje životní osudy popsal v knize BURŠÍK, Josef: *Nelituj oběti*. Naše vojsko, Praha 1992.
- 4 ABS, f. Ministerstvo národní bezpečnosti (dále jen MNB), 8/4, Z-1480-396, Protokol s mjr. kanc. Arturem Vrbou dne 16. 2. 1951, s. 2.
- 5 Tamtéž, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Protokol o výpovědi Richarda Tesaříka ze 17. 12. 1953, s. 1.

František Hanzlík

byl z fronty odvolán a od 27. března do 28. dubna 1945 působil ve funkci velitele české stráže prezidenta republiky v Košicích. Poté se účastnil bojů o Olomouc ve štábu brigády.⁶ Reicin se stal nejdříve osvětovým důstojníkem 1. čs. polního praporu v SSSR a v osvětě působil až do ledna 1945, kdy se stal přednostou oddělení obranného zpravodajství 1. čs. armádního sboru.⁷ Podle vyjádření pamětníků měl vliv na udělování nejvyšších sovětských i československých vyznamenání již od března 1943, kdy se naši vojáci poprvé zúčastnili bojů na frontě u Sokolova.⁸ Richard Tesařík byl vyznamenán nejvyššími sovětskými vyznamenáními včetně titulu Hrdina SSSR za boje u Kyjeva. Rovněž tyto návrhy procházely „kontrolou“ osvětové služby, kde Reicin zastával významnou pozici zástupce jejího přednosty škpt. v zál. JUDr. Jaroslava Procházky (1897–1980). Tesařík patřil v té době k důstojníkům, kteří se těšili Reicinově přízni.⁹

V době studia v tankové akademii v Moskvě bylo Tesaříkovou povinností, stejně jako ostatních důstojníků studujících na vojenských školách v SSSR, hlásit se osobně při každé cestě do republiky u Reicina, podat mu informace o průběhu studia a další, o které měl zájem. Zároveň dostávali úkoly, jež měli plnit ve prospěch OBZ.¹⁰ Ve studiu dosahoval Tesařík výborných výsledků. Dopouštěl se však také jednání, které se stávalo předmětem stále tvrdší kritiky ze strany jeho sovětských nadřízených v akademii. V době Tesaříkova pobytu na dovolené v Československu počátkem února 1948 řešil vzniklou situaci na pokyn náčelníka hlavního štábu gen. Bohumila Bočka vojenský přidělenec v Moskvě gen. Alexander Fusek. Z jeho rozhovoru s představiteli tankové akademie generály Slavinem a Sarajevem vyplynul požadavek, aby byl mjr. Tesařík z akademie odvolán. Z obsahu jednání vyplynul i závěr, že mu nebude uděleno vstupní vízum do SSSR, stejně jako v případech plk. Josefa Robotky a plk. Františka Skokana (hodnosti měli propůjčené z důvodu studia).¹¹ Gen. Fusek zaslal náčelníku hlavního štábu gen. Bočkovi 17. února 1948 podrobnou depeši, v níž mimo

6 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, Část 20, Služba v nové armádě ČSR, s. 7.

7 *Vojenský ústřední archiv – Vojenský historický archiv* (dále jen VÚA – VHA), f. SSSR IV. 1. čs. armádní sbor v SSSR, A 4/4/14, Důvěrný rozkaz č. 1, čl. 1 ze 7. 1. 1945.

8 Rozhovor autora s genmjr. v. v. doc. Ing. Oldřichem Kvapilem, CSc., 2. 3. 2002. Mjr. Vilém Kahan, který byl členem KSČ a znal velmi dobře poměry v čs. vojenských jednotkách v SSSR, k tomu uvedl: *Při vyznamenání příslušníků čsl. armády na východě rozhodující slovo měl Reicin. Návrhy od velitelů byly soustředěny na osvětě a Reicin, Procházka (teoreticky Procházka a ve skutečnosti Reicin) spolu s gen. Svobodou zpracovali tyto návrhy, které pak předali sovětským úřadům k dalšímu řízení.* ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Výpis z protokolu sepsaného dne 18. 5. 1951 s mjr. Vilémem Kahanem přísl. p. pl. 43, nar. 23. 5. 1919 v Mukačevě, bytem Praha XI, Baranova 6, ve věci: pplk. Tesařík, s. 239.

9 Zcela jinak tomu bylo v Buzuluku v roce 1942, kdy Reicin a osvětový důstojník praporu kapitán JUDr. Jaroslav Procházka ve svých dopisech do Moskvy označovali Tesaříka za jednu z vůdčích osobností tzv. oranské skupiny. Všechny její příslušníky, včetně pplk. L. Svobody, považoval Reicin za buržoazní a protisovětské živly. Jeho vztah ke Svobodovi, ale i k Tesaříkovi a k některým důstojníkům se postupně měnil na základě změny postojů moskevského vedení KSČ k Ludvíku Svobodovi a dalším důstojníkům, kteří zastávali velitelská místa v rámci 1. čs. polního praporu v SSSR a podle komunistů se osvědčili v bojích u Sokolova. NA, f. Václav Kopecký (dále jen 100/45), sv. 14, a. j. 246, Dopis JUDr. Jaroslava Procházky K. Gottwaldovi do Moskvy, 19. 1. 1942, s. 9–12.

10 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Protokol o výpovědi Richarda Tesaříka ze 17. 12. 1953, s. 1–2.

11 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, Plk. J. Robotka, plk. Fr. Skokan a mjr. Tesařík – důvody vyloučení ze sov. voj. akademií, 17. 2. 1948, s. 1. Ve zprávě gen. Fuska je mimo jiné uvedeno, že mjr. Tesařík

Utajená vazba Hrdiny SSSR

jiné uvádí svůj názor na vzniklou situaci: *Mjr. Tesaříka ovládla příliš velká domyšlivost, které úplně propadl. Domníval se, že on jako hrdina Sov[ětského] svazu může si dělat, co chce. To se mu stalo osudným.*¹² Fusek zároveň upozornil na to, že problémy s chováním Tesaříka vznikly i přesto, že stejně jako ostatní frekventanti sovětských vojenských škol podepsal na podzim 1947 prohlášení, ve kterém se zavazoval, že se nedopustí jednání, v jehož důsledku by byl ze studia vyloučen.¹³

Situaci nakonec řešil tehdy již generál Reicin společně s Bočkem a sovětským vojenským atašé v Praze gen. A. F. Sizovem. Na základě jejich doporučení nebyl Tesařík vyloučen z tankové akademie a bylo mu uděleno vstupní vízum do SSSR.¹⁴

Po absolvování tankové akademie se Tesařík 1. července 1949 vrátil do zcela jiných poměrů ve společnosti a hlavně v armádě, než jaké znal v době svého odchodu na studia do SSSR. V únoru 1948 uchopila moc ve státě Komunistická strana Československa (KSČ). Následovala vlna perzekucí ve všech oblastech života společnosti, při níž sehrály hlavní roli Akční výbory Národní fronty, které tehdy z iniciativy vedení KSČ vznikly.¹⁵ Ničím neomezenou moc v armádě získalo obranné zpravodajství v čele s plk. Bedřichem Reicinem, které realizovalo čistky na základě informací shromažďovaných již od roku 1945.¹⁶ Reicin byl 15. listopadu 1948 ustanoven do funkce náměstka ministra národní obrany pro věci osobní a v roce 1949 povýšen do hodnosti brigádního generála. Ve svých rukou soustředil obrovskou moc. Do jeho podřízenosti patřilo 5. oddělení hlavního štábu (OBZ), 2. oddělení hlavního štábu (zpravodajské) i nově vznikající kádrový odbor Ministerstva národní obrany. Reicin osobně rozhodoval nejen o tom, kdo bude muset odejít z armády, ale také o tom, kdo bude v rámci probíhajících akcí „Lux“ a „D“ zařazen do tábora nucené práce nebo souzen na základě vykonstruovaných obvinění či vynucených výpovědí. Spolu s Rudolfem Slánským (1901–1952), který měl jako generální tajemník v KSČ na starosti armádu, rozhodovali o zařazení generálů a důstojníků na klíčová místa v armádní hierarchii.¹⁷

---

po konfliktu se sovětským učitelem taktiky v hodnosti plukovníka nepřijal druhý den před ostatními posluchači jím podávanou ruku. Robotka i Skokan, byli po únoru 1948 odsouzeni k trestu smrti a popraveni – pplk. František Skokan (1912–1950) 7. října 1950 a pplk. gšt. Josef Robotka (1906–1952) 12. listopadu 1952. Oba byli po roce 1989 plně rehabilitováni. Blíže BRET, Jan: 22 *oprátek*. Ministerstvo obrany ČR – AVIS, Praha 1999.

- 12 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, Plk. J. Robotka, plk. Fr. Skokan a mjr. Tesařík – důvody vyloučení ze sov. voj. akademii, 17. 2. 1948, s. 2.
- 13 Tamtéž, Prohlášení ze 14. 9. 1947.
- 14 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Svodka, Tesařík Richard, plk. – celkové poznatky, s. 2 (nedatováno).
- 15 Blíže HANZLÍK, František: Akční výbory Národní fronty (1948). In: *Encyklopedie českých právních dějin*, sv. I (A–Č). Aleš Čeněk, Plzeň 2015, s. 394–401.
- 16 Blíže TÝŽ: *Diskriminace a perzekuce vojáků v Československu v letech 1945–1955*. Powerprint, Praha 2015.
- 17 Akci „Lux“ iniciovali Bedřich Reicin a Karel Šváb (1904–1952), který tehdy působil jako náměstek ministra národní bezpečnosti. Jejím cílem bylo odstranit z armády („vyluxovat“) důstojníky, kteří působili ve zpravodajské službě pod velením gen. Františka Moravce za války a v době předmnichovské republiky. Akce „D“ byla zaměřena proti důstojníkům, kteří byli od roku 1945 a zvláště po roce 1948 propuštěni z armády. Téměř 300 z nich bylo v letech 1949–1951 internováno v táborech nucených prací ve věznicích na Mírově. Reicin i Šváb byli odsouzeni k trestu smrti a popraveni jako členové „protistátního spikleneckého centra“ Rudolfa Slánského 3. 12. 1952. Blíže HANZLÍK, František: *Bez milosti a slitování. B. Reicin – fanatik rudého teroru*. Ostrov, Praha 2011, s. 231–259.

František Hanzlík

V době, kdy probíhala hlavní vlna propouštění a perzekucí generálů a důstojníků, byl Tesařík mimo republiku. Tehdy muselo z armády odejít 2965 důstojníků.¹⁸ Mezi nimi i ti, kteří působili za války v československých vojenských jednotkách v SSSR a se kterými se osobně znal. V roce 1949 byl zatčen a odsouzen jeden z jeho nejlepších kamarádů, Hrdina SSSR škpt. Josef Buršík.¹⁹

Zdánlivě měl Tesařík po svém návratu ideální podmínky pro rychlý postup ve funkcích i v hodnostech. Splňoval beze zbytku všechny požadavky kladené na důstojníka „nové lidové armády“. Byl hrdinou bojů za osvobození, bývalým příslušníkem 1. čs. armádního sboru, nositelem titulu Hrdina SSSR a dalších nejvyšších sovětských i našich vyznamenání, čerstvým absolventem sovětské tankové akademie a členem KSČ od roku 1946. Vypadalo to, že nic nebrání jeho budoucí úspěšné vojenské kariéře.

V životopise z roku 1954 ke svému vstupu do KSČ uvádí: *V roce 1946 po poznání všech pravd vstoupil jsem do Komunistické strany Československa ze svého hlubokého přesvědčení a pokládám členství ve straně za nejvyšší čest.*²⁰ Vzhledem ke svému dlouhodobému pobytu v SSSR patřil k jeho upřímným přátelům, což mu nebránilo otevřeně kritizovat některé nedostatky, které podle jeho názoru v sovětské armádě a vojenském školství existovaly. Československý vojenský a letecký přidělenec v SSSR brig. gen. A. Fusek ve zprávě gen. Bočkovi ze 17. února 1948 uvádí, že Tesařík měl mnoho nepřijemností s profesory tankové akademie pro jeho tvrdý a neomylný postoj k přednáškám, osnovám výcviku atd.²¹

Vedle výše zmíněných výhod ovlivňovaly působení Tesaříka v armádě další faktory, jejichž existenci a působení si neuvědomoval. Svým způsobem nedokázal pochopit poměry, ve kterých se ocitl. Armáda byla zpolitizována. Komunistická strana ji zcela ovládla a po únoru 1948 v ní začaly působit organizace KSČ. K řízení stranické práce v armádě bylo ustaveno Armádní vedení stranické práce v čele s gen. JUDr. Jaroslavem Procházkou, který v té době vykonával funkci přednosty Hlavní správy výchovy a osvěty, jež řídila činnost osvětového aparátu. Byla vyžadována politická angažovanost důstojníků jak v armádě, tak i mimo ni. Obranné zpravodajství v armádě se po únoru 1948 neorientovalo na kontrarozvědnou činnost vůči vnějšímu nepříteli, ale na čistky v armádě a na získávání informací o všech generálech a důstojnících cestou agenturních sítí a dalších spolupracovníků. Tyto informace byly využívány při

18 ŠVONDR, Milan: *Důstojnický sbor československé armády v letech 1945–1948*. VPA KG, Bratislava 1972, s. 123–127. Plk. Švondr byl pracovníkem Kádrové správy MNO a přehled propuštěných generálů a důstojníků po únoru 1948 zpracoval na základě osobních dokladů propuštěných, uložených na MNO.

19 Škpt. Josef Buršík byl zatčen 11. 11. 1949 a vyslýchán v pověstném „Domečku“ na Hradčanech, jak se nazývala věznice obranného zpravodajství. V prosinci 1949 byl odsouzen pro zločin velezrady podle § 1, odst. 2 zák. č. 231/48 Sb. na 10 let vězení a pokutě 10 tisíc korun. Po odvolání mu byl trest zvýšen na 14 let. Vykonával jej ve věznicí na Mírově. Vzhledem ke zhoršujícímu se zdravotnímu stavu byl hospitalizován ve vojenské nemocnici v Olomouci. Odtud se mu podařilo v srpnu 1950 s pomocí přátel a rodiny uprchnout do zahraničí. Více viz výše a BARTOŠ, Josef – KOVÁŘOVÁ, Stanislava – TRAPL, Miloš: *Osobnosti českých dějin*. Alda, Olomouc 1995, kapitola Buršík Josef, s. 40.

20 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, Životopis Tesařík Richard, 20. 1. 1954, s. 1.

21 Tamtéž, Plk. J. Robotka, plk. Fr. Skokan a mjr. Tesařík – důvody vyloučení ze sov. voj. akademií, 17. 2. 1948, s. 3.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

tzv. očistě armády od buržoazních živlů a při jejich zařazování na funkce ve vojenské hierarchii. Tesařík byl sice členem komunistické strany, ale na jeho politické naivitě z předcházejícího období se nic nezměnilo.

Po únoru 1948 již v armádě nebylo příliš místa pro otevřenost, přímot a pravdomluvnost ve vyjadřování vlastních názorů, na což byl Tesařík z doby války zvyklý. To se negativně promítalo v jeho vztazích s podřízenými, nadřízenými a později i se sovětskými poradci. Vše výše uvedené v kombinaci s dalšími osobními vlastnostmi mu činilo neustálé problémy až do konce jeho vojenské kariéry.

Ve vyšším vojenském učilišti 1949–1950

Po návratu ze studia v Sovětském svazu se Tesařík hlásil u Reicina, který mu po krátkém rozhovoru sdělil, že bude zařazen jako profesor stolice tankového vojska na Vojenské akademii (Vyšším vojenském učilišti – VVU) v Praze.²² Tam Tesařík otevřeně vyjadřoval názory na problémy, se kterými se každodenně setkával. Svěrázně reagoval na deformace a byrokratické průtahy doby. V roce 1963 na to vzpomínal následovně: *Po absolvování akademie jsem byl zařazen jako starší profesor na stolici tankového vojska na Vojenské akademii v Praze. Tam jsem se přesvědčil, že zatím převládá prozápadní směr a že je jenom přikryt hesly – Sovětská vojenská věda, náš vzor. Sváděl jsem na akademii tuhé boje s řadou profesorů z různých druhů stolic vojsk, sváděl jsem boj s bývalým náčelníkem akademie gen. [Alfrédem] Ressellem za to, aby se vyučovala skutečná sovětská vojenská věda.*²³

Dokumenty uložené v Tesaříkově osobním spisu svědčí o tom, že již od návratu ze studia v SSSR se stal objektem zájmu 5. oddělení hlavního štábu (OBZ) a jeho nástupců Hlavní informační správy (HIS), Velitelství vojenské zpravodajské služby (VVZS) a Vojenské kontrarozvědky (VKR). Zpočátku šlo o různé informace z jeho osobního života, někdy i o pomluvy. Představu o charakteru a závažnosti některých hlášení je možno si učinit z obsahu jednoho z nich: *V pátek dne 31. 3. 1950 přišla k mjr. H[rdinovi] S[ovětského] S[vazu] Richardu Tesaříkovi, přidělenému VVU bytem v Praze XIX, Zelená č. 22 asi v 03,00 hodin větší společnost v počtu asi dvaceti osob. Zřejmě přišli z nějakého nočního podniků, neboť již byli v podnapilém stavu. Společnost se skládala vesměs z lidí asi 23–25 let, byly mezi nimi i ženy, jen jeden muž byl ve věku asi 60 let. Společnost se v bytě mjr. HSS Tesaříka bavila velmi blučně a odešla v 05,00 hodin. Při odchodu se zdravili všichni buď poklona, nebo nazdar, teprve poslední pozdravil čest práci! Společnost byla vyložene buržoazní z měšťáckých kruhů. Někdo ze společnosti měl stát před domem osobní vůz typu [Aero] MINOR sedě barvy, jehož číslo však nebylo zjištěno. Vůz stál před domem číslo 24 v těžce ulici.*²⁴

22 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Protokol o výpovědi Richarda Tesaříka ze 17. 12. 1953, s. 5.

23 VÚA – VHA, f. Osobní sbírka plk. v. z. PhDr. Eduard Bejček, CSc. (dále jen EB), k. 3, Žádost Richarda Tesaříka o přezkoumání závěrů stranické komise HPS – MNO z roku 1963 adresovaná Komisi stranické kontroly Ústředního výboru komunistické strany Československa (ÚV KSC) do rukou s. Jana Haruse z roku 1963 (blíže nedatováno). Tesařík v ní rekapituluje hlavní etapy svého působení v armádě od roku 1945 až do odchodu do civilu 30. 11. 1960.

24 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, Mjr. HSS Richard TESAŘÍK, VVU, bytem Praha XIX, Zelená 22 – zpráva, 4. 4. 1950, s. 23.

František Hanzlík

Během roku 1950 probíhaly v armádě změny, jejichž důsledky ovlivnily i další osudy Richarda Tesaříka. Dne 25. dubna 1950 byl jmenován novým ministrem národní obrany JUDr. Alexej Čepička (1910–1990). Zároveň mu byla udělena vojenská hodnost armádního generála. Na rozdíl od gen. Ludvíka Svobody nebyl ani vojákem, ani účastníkem zahraničního odboje. Na nového ministra obrany se proto mnozí generálové a důstojníci dívali s despektem. K nim se zařadil i Tesařík. Později ke svému tehdejšímu názoru na Čepičku uvedl: *Bývalý ministr Čepička na mne bledl s příchodem plným zářivého lesku neučinil dobrý dojem. Viděl jsem v něm demagoga vyšší formy, rozpínavého kariéristu a exkluzivního advokáta. Rozhovory kolem jeho osoby mezi prostými lidmi nebyly nijak příznivé. Podle mých tehdejších úvah, dopouštěl se řady chyb, a to vědomě, chyb, které měly sloužit k jeho upopulárnění ve vojskách i na veřejnosti i za cenu poškozování morálky vojsk.*²⁵

Postupně se měnilo i postavení gen. Reicina, který se stále více dostával do konfliktů s novým ministrem. Čepičkovo postavení v armádě bylo umocněno i tím, že byl zetěm prezidenta republiky Klementa Gottwalda a že byl do funkce ministra jmenován na doporučení samotného J. V. Stalina.

Dne 23. května 1950 vzniklo na základě vládního nařízení č. 48 samostatné Ministerstvo národní bezpečnosti (MNB), kterému podléhaly bezpečnostní složky včetně StB. Ministrem se stal Ladislav Kopřiva (1897–1971).²⁶ Ministr národní obrany Čepička naléhal na Reicina, aby pod MNB přešla podle sovětského vzoru i vojenská kontrarozvědka – tehdy reprezentovaná 5. oddělením hlavního štábu. Reicin opakovaně návrhy Čepičky v tomto smyslu tvrdošjně odmítal. V srpnu 1950 bylo 5. oddělení hlavního štábu přejmenováno na Hlavní informační správu. V jejím čele zůstal gen. Josef Musil, kterého lze považovat za prodlouženou ruku Reicina. Bez odporu plnil všechny jeho pokyny, včetně takových, v jejichž důsledku docházelo k používání nezákonných metod vyšetřování s použitím fyzického i psychického násilí. Přes rozpory mezi Čepičkou a Reicinem setrvala prozatím HIS v jeho podřízenosti. Z té však bylo v létě 1950 Čepičkou vyňato 2. oddělení hlavního štábu – zpravodajské.

V komunistické straně se rozhořel tvrdý vnitrostranický boj, motivovaný stalinským heslem o hledání nepřitele ve vlastních řadách. Dne 6. října 1950 byl zatčen krajský tajemník komunistické strany v Brně Otto Šling (1912–1952), s nímž Reicin do té doby úzce spolupracoval. Opakovaně dokonce navrhoval Ludvíku Svobodovi jeho ustanovení náměstkem ministra národní obrany. To byl jeden z důvodů, proč se stal i on podezřelým. V říjnu 1950 Čepička nejdříve vyňal z jeho podřízenosti HIS a následně i kádrový odbor MNO. Koncem roku 1950 tak sice Reicin zůstal ve funkci náměstka MNO, ale fakticky bez jakýchkoliv přímých pravomocí. Ještě v době působení v uvedené funkci rozhodl v létě 1950 o jmenování gen. Vladimíra Janka velitelem tankového a mechanizovaného vojska (TMV) MNO od 1. září 1950. Gen. Janko převzal tuto funkci od plk. Konstantina Gottwalda, který byl ustanoven do funkce velitele tankového vojska 1. vojenského okruhu (VO).²⁷ V listopadu 1950 měl Reicin delší

25 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Žádost Richarda Tesaříka o přezkoumání závěrů stranické komise HPS – MNO z roku 1963 adresovaná Komisi stranické kontroly ÚV KSČ z roku 1963 (blíže nedatováno), s. 7.

26 Nařízení vlády č. 48/1950 Sb. z 23. 5. 1950.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

kádrový rozhovor s pplk. Tesaříkem. Rozhodl, aby byl plk. Antonín Matl, stávající náčelník štábu TMV MNO, přemístěn na VVU jako náčelník stolice tankového vojska a Tesařík ustanoven na jeho místo.²⁸

V průběhu roku 1950 přibývaly ve složkách obranného zpravodajství další záznamy o Tesaříkovi. V červnu 1950 se na VVU a v celé armádě rozšířila nepravdivá fáma o zatčení gen. Bohumíra Lomského. V úředním záznamu sepsaném s mjr. Tesaříkem dne 8. června 1950 je uveden jeho názor, že většina důstojníků kriticky poukazovala na to, že Lomský ve svých 36 letech dosáhl hodnosti generála a absolvoval Vorošilovu akademii v SSSR. Považovali za možné, že se nějak provinil, a odsuzovali jej. Předpokládali, že nesouhlasil s komunistickým režimem, protože v době války podle nich patřil k tzv. oranské skupině, jejíž členové vyjadřovali protikomunistické názory a kritizovali poměry v SSSR.²⁹

V srpnu 1950 se při automobilové nehodě ve vojenském výcvikovém prostoru smrtelně zranil pplk. Antonín Sochor (1914–1950). Na následky zranění 16. srpna 1950 zemřel. Tesařík byl přesvědčen o tom, že nešlo o nehodu, ale že byl Sochor zabit. Podle něj věc souvisela s jeho předcházejícím působením ve funkci velitele výcvikového tábora dobrovolníků pro Izrael a s jeho pobytem v Izraeli. Tento názor vyslovoval Tesařík veřejně a několikrát jej sdělil i dalšímu kamarádovi z fronty, pplk. Oldřichu Kvapilovi (1918–2011).³⁰ Tyto názory neunikly pozornosti důvěrníků pracujících pro HIS, jejichž úkolem bylo Tesaříka sledovat. Svědčí o tom i obsah hlášení informátora označeného „Mi“ z 20. srpna 1950, ve kterém uvádí: *Dne 16. 8. 1950 v 17,45 hodin jsem potkal nedaleko V[ojsenské] A[kademie] majora Hrdinu Sovětského svazu Richarda Tesaříka, zastavil se se mnou, a po několika otázkách, jak se mi daří po úrazu, se mě ptal, co říkám té novině. Ptal jsem se jaké. Ty vážně nic nevíš? Odpověděl jsem, že nevím, co by to mohlo být. Tonda Sochor se dnes v noci zabil! Byl jsem překvapen a ptám se, jak se to stalo. Ještě podrobnosti nevím, zabil se někde v autě. To víš, nevěděli, co s ním, překázal jim, tak se ho zbavili. Takový člověk, který psal dějiny Československé armády, strkali s ním sem a tam, k ničemu jej*

27 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Zápis o výpovědi sepsaný ve věznici MNB v Praze s obviněným Josefem Musilem dne 26. 3. 1952, s. 244.

28 Tamtéž, f. MNB, 8/4, Z-1480-396, Protokol s mjr. kanc. Arturem Vrbou ze dne 26. 10. 1951, s. 236.

29 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Úřední záznam s mjr. tank Richardem Tesaříkem dne 8. 6. 1950. Gen. Lomský – nepravdivá zpráva, s. 204. Jako oranská skupina byli označováni důstojníci, poddůstojníci a vojáci bývalé předmnichovské armády, kteří se dostali do internace v Sovětském svazu s pplk. Ludvíkem Svobodou po porážce Polska na podzim 1939 a určitou dobu pobývali v táboře v Orankách u Gorkého. Převážná část z nich odjela transporty na Střední východ, do Francie a do Anglie. Z původního počtu několik set příslušníků legionu zůstala v SSSR skupina čítající necelých sto osob. Ve zprávě o složení československé jednotky v Buzuluk z 25. dubna 1942 moskevskému vedení KSČ kpt. JUDr. Jaroslav Procházka (předseda ilegální organizace KSČ u čs. voj. jednotky v SSSR) uvedl: *Z české legie v Polsku dostalo se na území SSSR asi 700–800 lidí! Lidé protisovětsky smýšlející vedli protisovětskou agitaci mezi českými kulaký na Záp[adní] Ukrajině (v obvodu Rovna), švali proti českým komunistům atp. K takovým štváčkům patřil např. Lenz-Lomský. Rotného Tesaříka hodnotil Procházka jako nebezpečného dobrodruha, protisovětsky smýšlejícího. NA, f. 100/45, sv. 14, a. j. 246, Zpráva kpt. JUDr. Jaroslava Procházky z 25. 4. 1942, s. 1.*

30 Podle vyjádření gen. Kvapila patřil Sochor již od příchodu do Buzuluk v roce 1942 k nerozlučné trojici – Kvapil, Tesařík a Sochor. Po válce se velmi často při každé příležitosti navštěvovali. AA, rozhovor autora s gen. doc. Ing. Oldřichem Kvapilem, CSc., v. v., Praha, 21. 2. a 6. 3. 2002.

František Hanzlík

nepustili, až takhle zabynul. Měl jsem tam sedět s ním a mohli nás mít oba z krku. To se dá teď do rozkazu – dodejte 1+6 vojáků nosičů rakve a lesní roby – a je to. Pak po několika větách o bojových činech majora Hrdiny Sovětského svazu Sochora povídá. Vždyť se mnou dělají stejný cirkus. Teď budu spisovat knihy a romány místo práce a to jsem byl ještě sedm dní zavřen. Ptám se proč a od koho. Od velitele proto, že jsem řekl, že blbé cvičení je blbé, a zapomněl jsem, že autorem je on. Za poctivou a dobrou práci ještě člověka zavírat. Já už jsem se rozhodl, na všechno se vykašlu a nic nedělám.³¹

Tesařík byl ještě téhož dne, kdy vyjádřil svůj názor na úmrtí Antonína Sochora, povolán k Bedřichu Reicinovi. Ten zahájil jejich rozhovor otázkou: *Co jste říkal o Sochorovi?* Dále uvedl, že ví o tom, že Tesařík před dvěma hodinami prohlásil, že Sochora zabili, a zeptal se ho, kdo podle něj Sochora zabil. Tesařík se snažil vysvětlit svůj názor a Reicin podle něj ukončil diskusi o nehodě Sochora rázným závěrem: *Reicin mně řekl doslovně, že žvástám blbosti, abych si dal pozor na hubu.*³²

Pochybnosti o nehodě Antonína Sochora měl i Oldřich Kvapil. Spolu s Tesaříkem a Sochozem patřili k nerozlučným kamarádům na frontě i po válce. Kvapil pracoval v té době ve vysoké funkci ve vojenské zpravodajské službě a zajímal se o podrobnosti související s nehodou a úmrtím Sochora. Mluvil o tom s gen. MUDr. Josefem Škvařílem, vynikajícím neurochirurgem, který vyslovil podezření, že byl o nehodě informován Reicinem záměrně opožděně (ten byl o ní informován ihned). Podle Škvařila bylo možné Sochorovi včasným zásahem zachránit život. Oldřich Kvapil se zajímal také o další osudy řidiče Sochorova automobilu, který nehodu zavinil a který byl odsouzen k dlouholetému nepodmíněnému trestu. Na Vánoce 1950 mu byla za dobré chování povolena návštěva u rodiny. Do věznice se však již nevrátil. Podle velitele věznice (jméno věznice ani jejího velitele neuvedl – pozn. autora), který byl bývalým vojákem čs. vojenských jednotek v SSSR a s Kvapilem se velmi dobře znal, bylo zjištěno, že řidič obdržel od neznámé osoby velké množství peněz a zmizel neznámo kam.³³

Další třístránková zpráva ze 4. ledna 1951 podrobně popisuje Tesaříkovo působení na VVU až do konce listopadu 1950. To je hodnoceno převážně negativně. *Jeho pověst u pracovníků z VVU lze charakterizovat, že jde o člověka povýšeného jednání, velmi ctižádostivého a domýšlivého, který nerad připouští názory ostatních pracovníků. Stejným dojemem působí i při vystupování na veřejnosti. Kvůli sporům s ostatními profesory a velitelem VVU byl v létě 1950 potrestán domácím vězením.*³⁴ Přesto byl dnem 1. září 1950 povýšen do hodnosti podplukovníka. Další část elaborátu podrobně popisuje jednání Tesa-

31 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, Tesařík Richard mjr. HSS – zpráva. Hlášení informátora „Mí“ z 20. 8. 1950, s. 25.

32 V další části rozhovoru se Reicin zajímal o působení Tesaříka na VVU. Ten mu podrobně referoval i o problémech, do nichž se dostal, a o sporech s některými kolegy a s gen. Ressellem. O závěru rozhovoru s Reicinem Tesařík ve své výpovědi uvádí: *Ještě jednou opakovanými slovy, že jsem trouba, a abych si dával pozor na hubu, mne propustil.* ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Protokol o výpovědi Richarda Tesaříka ze 17. 12. 1953, s. 5.

33 AA, Rozhovor autora s gen. doc. Ing. Oldřichem Kvapilem, CSC., v. v., Praha, 6. 3. 2002.

34 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, HIS, Pplk. tank. TESAŘÍK Richard, 4. 1. 1951, s. 31. Velitel VVU gen. Alfréd Ressel potrestal mjr. Tesaříka 7 dny domácího vězení. Viz tamtéž, Vysoké vojenské učiliště, Důvěrný rozkaz – opis (číslo rozkazu a datum neuveďeno), s. 24.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

řika na služební cestě ve Valašském Meziříčí ve dnech 10.–17. října 1950 a na další služební cestě tamtéž 1.–6. listopadu 1950. Uvádí jeho kontakty s různými ženami na zmíněných služebních cestách, jeho chování na taneční zábavě v hotelu Panáček ve Valašském Meziříčí, a dokonce i obsah telegramu, který zaslal z pošty v Novém Hrozenkově ženě jménem Doubravová do Ostravy. Jméno ani jiné označení informátora není na dokumentu uvedeno. Z kontextu však vyplývá, že jím byl někdo z Tesaříkových blízkých spolupracovníků na VVU. Na závěr zprávy se konstatuje, že byl Tesařík z VVU přeložen. Kam a na jakou funkci, nebylo informátorovi známo. Zprávu parafoval náčelník HIS gen. Josef Musil 9. ledna 1951 s poznámkou: *S. ministru národní bezpečnosti. Na vědomí.*³⁵ Dnem 31. prosince 1950 byl podplukovník Richard Tesařík jmenován do funkce náčelníka štábu velitelství TMV MNO.³⁶

Na velitelství tankového a mechanizovaného vojska 1951–1952

V lednu 1951 začala vlna zatýkání nejvyšších funkcionářů KSČ, StB i generálů v armádě. Zatýkání pokračovalo i v následujících měsících. Dne 8. února 1951 byl zatčen Bedřich Reicin, 18. března přednosta HIS Josef Musil.³⁷ V průběhu vyšetřování vypovídal i sekretář Reicina mjr. Artur Vrba, který Tesaříka označil za člověka blízkého Reicinovi. V této souvislosti Tesařík neunikl a ani nemohl uniknout zvýšené pozornosti obranného zpravodajství a později vojenské kontrarozvědky. V archivních fondech se proto setkáváme s různými záznamy a hlášeními důvěrníků HIS o jeho osobě. O tom, že je sledován, Tesařík věděl. Již proto, že se jednalo o člověka velmi bystrého, který i instinktivně cítil nebezpečí. Nedokázal však pochopit, co bylo jeho cílem. Vzhledem k názorům, které otevřeně vyjadřoval, a vzhledem k chování při různých příležitostech po požití alkoholu byl Tesařík sledován již od roku 1950. Po dobu působení Reicina ve funkci náměstka MNO nebyla vůči němu činěna žádná opatření. To se ale po Reicinově zatčení změnilo.

Společným rozkazem ministra národní obrany A. Čepičky a ministra národní bezpečnosti L. Kopřivy z 30. března 1951 byla HIS dnem 1. dubna 1951 převedena pod pravomoc MNB pod novým názvem Velitelství vojenské zpravodajské služby. Jeho velitelem byl 1. května 1951 jmenován kpt. František Chalupa.³⁸ Od této chvíle ztratilo MNO i ministr Čepička jakýkoliv vliv na jeho činnost. Krátce po vzniku VVZS zjistil Čepička, že postupuje jako HIS, tedy že používá stejné nezákonné metody. Příslušníci VVZS při své činnosti v široké míře porušovali tehdy platné zákony, prováděli nezákonné odposlechy telefonních hovorů, a dokonce používali prostorové odposlechy.

35 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Pplk. TESARÍK Richard – šetření ze dne 4. 1. 1951, s. 205–207.

36 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, Výnos MNO – č. j. 102032, dův. HKS-1-1950 ze 14. 12. 1950, s. 7.

37 NA, f. Komise I, sv. 12, a. j. 202, Zpráva o činnosti státní bezpečnosti v letech 1949–1954 z hlediska nesprávností v zaměření a metodách práce, 22. 2. 1963. Příloha č. 8. Seznam zatčených osob v letech 1948–1953, s. 2.

38 Do hodnosti majora byl František Chalupa povýšen k 1. 6. 1951 a do hodnosti podplukovníka 25. 2. 1952. Z funkce byl odvolán 30. 1. 1953. ABS, f. Personální spisy příslušníků ministerstva vnitra, personální spis Františka Chalupy, Osobní evidenční karta č. 5162.

František Hanzlík

Odoslouchávací zařízení bylo zavedeno i do pracovny náměstka ministra národní obrany gen. Bohuslava Laštovičky.³⁹ Bez konkrétních důvodů shromažďovali příslušníci VVZS informace na velitele různých stupňů včetně samotného ministra Čepičky. Ten tak musel řešit s ministrem národní bezpečnosti neustálé stížnosti na jejich postup.

Výstížně charakterizoval poměry po vzniku VVZS v lednu 1963 ve svém vyjádření pro Kolderovu komisi, která prošetřovala nezákonnosti z padesátých let, jeden z jeho bývalých příslušníků Jaroslav Komárek: *Pamatuji si, že po příchodu na VVZS v roce 1951 jsme byli zavaleni papíry různých akcí „P“, „D“ apod. Téměř na každého funkcionáře – generála byly zavedeny nějaké desky s materiály, že byly svazky na takové funkcionáře jako s. Lomský, Rytíř, Janko, Šmoldas, náč. H[lavní] P[olitické] S[právy] Jelen, náč. P[olitické] ho] O[ddělení] V[elitelství] 2V[ojského] O[kruhu] plk. Šalgovič, plk. Tesařík atd. Byly dále různé jiné akce jako např. „Modrý plán“, kde byly zavedeny všechny osoby, které nějakým způsobem přišly do styku s Reicinem.*⁴⁰ Konflikt mezi VVZS a Čepičkou vyvrcholil v lednu 1953. Čepička striktně požadoval odvolání Chalupy a některých jeho zástupců z funkcí. Chalupa byl předvolán na jednání kolegia MNB, kde s ním byla situace za přítomnosti A. Čepičky projednána. Výsledek jednání shrnul Chalupa následovně: *S[oudruh] Čepička staví otázku tak, že buďto odejdu já, nebo on. Když to takto bylo řečeno, bylo logické, ovšem neoficiálně, že budu muset odejít já.*⁴¹ Nástupcem pplk. Františka Chalupy v čele VVZS se stal pplk. Josef Stavinoha. Před příchodem na tuto funkci působil v sekretariátu ministra národní obrany Alexeje Čepičky.

V průběhu roku 1951 působil pplk. Richard Tesařík ve funkci náčelníka štábu TMV v Praze. Jeho nadřízeným byl gen. Vladimír Janko. Zpočátku se zdálo, že bude mít Tesařík dveře pro další kariéru otevřeny – při rozhovoru s Čepičkou na recepci 9. května 1951 na Pražském hradě vyjádřil ministr údiv nad tím, jak je možné, že je dosud pouze podplukovníkem, když má nejvyšší vzdělání v tankovém vojsku. Čepička prý zdůraznil, že zná jeho schopnosti, a prohlásil, že se diví, proč jej přerostl gen. Janko, když je mladší, nemá takové vzdělání a není Hrdinou SSSR. Zároveň Tesaříkovi sdělil, že byl na likvidační listině Reicina. Potom prohlásil, že se vše spraví, že on bude nyní vše dělat jinak a že není překážek, aby byl za rok generálporučíkem, bude-li pracovat tak, jak bude on potřebovat. Tesařík mu odpověděl v tom smyslu, že pracuje, jak nejlépe umí, a že není příznivcem překotného povyšování. Dále prohlásil, že uznává gen. Janka jako svého bývalého velitele na frontě a že se nediví, že je generálem a velitelem, protože je bystrý a chytrý.⁴²

Po tomto rozhovoru Tesařík stále více přemýšlel o osobě ministra obrany a o okolnostech, které předcházely jeho jmenování do této funkce. O Čepičkovi kolovaly v armádě i mezi stranickými funkcionáři různé zvěsti týkající se jeho protektorátní minulosti, jeho sňatku s dcerou Klementa Gottwalda i jeho působení v letech 1945–1948.

39 ABS, f. Zvláštní vyšetřovací (dále jen ZV-MV), a. č. ZV 124, Výpověď Ludvíka Hůlky, 3. 1. 1963, s. 3.

40 Tamtéž, Výpověď Jaroslav Komárek, 2. 1. 1963, s. 7.

41 Tamtéž, Záznam z magnetofonu (Chalupa) z 21. 1. 1963, s. 12.

42 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Žádost Richarda Tesaříka o přezkoumání závěrů stranické komise HPS – MNO z roku 1963 adresovaná Komisi stranické kontroly ÚV KSČ z roku 1963 (bližší nedatováno), s. 9.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

Tehdy na něj bylo dokonce podáno i několik trestních oznámení. Nic z toho však neohrozilo jeho úspěšnou kariéru.⁴³

Pochybnosti o Čepičkovi se u Tesaříka prohloubily po rozhovoru s příbuzným Janem Felcmanem, který zastával funkci zástupce tajemníka Ústředního akčního výboru Národní fronty. Ten mu po zatčení Šlinga, ale ještě před zatčením Slánského sdělil, že se o Čepičkovi mezi lidmi hovoří o tom, jak rychle vyrostl pro velmi důležité funkce. Rovněž se zmínil o pochybnostech panujících kolem pobytu a činnosti Čepičky v koncentračním táboře za války a o vlivu toho, že se oženil s dcerou prezidenta.

V době působení Tesaříka ve funkci náčelníka štábu TMV MNO se v jeho osobním spise hromadily další zprávy od různých důvěrníků VVZS. Jednou z nich je i podrobná zpráva důvěrníka „PA-24“ ze 14. června 1951, která byla předána řídicímu orgánu kpt. Josefu Havelkovi. Z jejího obsahu vyplývá, že byl Tesařík sledován nejen v Praze, ale i při cestách k příbuzným do Moravské Chrástové a do Svitav. Ve vyhodnocení zprávy uvádí kpt. Havelka, že důvěrník je věrohodný a je přítelem Tesaříkovy rodiny. Dále sděluje, že zprávou jsou ověřeny Tesaříkovy styky ve Svitavách a objasňují se informace o jeho návštěvách v budově Ústředního akčního výboru Národní fronty v Praze, kam chodil za Janem Felcmanem.⁴⁴ Důvěrník byl odměněn jedním potravinovým lístkem na maso, protože již dodal více zpráv o Tesaříkovi.⁴⁵

Další podrobné hodnocení Tesaříkovy činnosti pochází ze 17. října 1951. Jeho autorem je důvěrník kontrarozvědky škpt. Vilém Hoffman, kádrový referent velitelství tankového a mechanizovaného vojska. Zpráva má celkem 8 strojopisných stran. Autor v ní uvádí osobní zkušenosti z práce s Tesaříkem po dobu výkonu jeho funkce na velitelství tankového a mechanizovaného vojska MNO. V materiálu vedle výčtu negativních vlastností Tesaříka uvádí i jeho klady: *V práci je vytrvalý, houževnatý, výtečné pracovní morálky, v budování armády je neúnavný.*⁴⁶ Na opisu zprávy, který pořídil řídicí orgán škpt. Hoffmana npor. Pochobradský, je učiněna poznámka: *Zpráva obsahuje popis špatného jednání a povahových vad pplk. Tesaříka.*⁴⁷ Přesto v dalších poznámkách připouští, že v poslední době došlo ke změně v jednání Tesaříka. Celkově vyznívá zpráva, jejíž originál obdržel přímo ministr Čepička, spíše pozitivně.

Koncem roku 1951 se měl Tesařík spolu s gen. Jankem a se sovětskými poradci zúčastnit lovu v Brdech. Sověti se ho nakonec nezúčastnili, a tak gen. Janko, velitel tankového a mechanizovaného vojska MNO a jeho náčelník štábu Richard Tesařík,

43 Šlo o trestní oznámení na Čepičku v době, kdy v Kroměříži vykonával funkci předsedy národního výboru a bez jakýchkoli důkazů obvinil některé občany z kolaborace s nacisty. Souzen nebyl, protože v té době již vykonával funkci poslance a Národní shromáždění nevyhovělo žádosti Okresního soudu v Kroměříži na jeho zbavení poslanecké imunity. Blíže viz PERNES, Jiří – POSPÍŠIL, Jaroslav – LUKÁŠ, Antonín: *Alexej Čepička. Šedá eminence rudého režimu*. Brána, Praha 2008, s. 69.

44 Význam akčních výborů klesal s upevňováním moci komunistické strany v poúnorovém období. V průběhu roku 1953 se akční výbory začaly postupně rozpadat. Po roce 1954 se již s názvem Akčních výborů Národní fronty nesetkáváme.

45 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Úřední záznam č. 8 ze 14. 6. 1951, Řídicí orgán škpt. Havelka, důvěrník Pa 24, s. 218. Vzhledem k nedostatku potravin fungoval lístkový systém až do ménové reformy v roce 1953.

46 Tamtéž, Úřední záznam č. 76 ze 17. 10. 1951, s. 7.

47 Tamtéž.

František Hanzlík

mezitím povýšený na plukovníka, zůstali na zámečku Tři trubky v Brdech sami. Při rozhovoru upozornil Tesařík Janka na to, co se říká o Čepičkovi. Tento rozhovor proběhl začátkem prosince 1951. Přesné datum není uvedeno, ale podstatné je to, že to bylo v sobotu. V úterý pak proběhl rozhovor Tesaříka s ministrem.

Čepička tehdy Tesaříka vyzval, aby se k němu ihned dostavil. Bez úvodu začal: *Tak co jste o mně říkal, soudrubu plukovníku?* Ke zmíněnému rozhovoru Tesařík uvedl: *Odpověděl jsem, že soudrub ministr pravděpodobně ví, co jsem řekl já, a já vím, kdo mu to bláslil. Chtěl, abych vše opakoval. Já jsem znovu opakoval, co jsem řekl gen. Jankovi. Soudrub Čepička říká: Vy tímto pomáháte nepříteli – odpověděl jsem, že naopak, a aby se mi nedivil, protože situace je složitá vzhledem k zatčení Slánského a že naopak jsem to říkal proto, aby k nesprávnostem v armádě i jinde nemoblo nadále dojít. Tím, že nepřítel bledám a ne mu pomáhám. Vyzval na mne, že urážím soudrubu presidenta Gottwalda. Toto jsem vyvrátil tím, že snad soudrub Čepička hledal výhodu ve sňatku, tak že se to aspoň v národě říká, a ne soudrub president. Toho že se to vůbec nedotýká. Prohlásil jsem nakonec, že jsem si vědom, že ponesu za tuto věc následky. Ministr Čepička mi odpověděl, že si to ještě rozmyslí, abych šel zatím pracovat.*⁴⁸

Nedobrovolná a nepřijemná audience u ministra Čepičky nezůstala pro Tesaříka bez následků. Také ve vztahu mezi Tesaříkem a Jankem došlo ke změně, především ze strany Tesaříka. Tímto momentem fakticky skončilo dlouholeté upřímné kamarádství dvou frontových spolubojovníků. Změnilo se na formální vztah nadřízeného a podřízeného. Velmi těžce nesl situaci vzniklou v důsledku rozhovoru s Čepičkou především Tesařík. Až do své smrti žil v přesvědčení, že informace o jeho rozhovoru s Jankem získal Čepička právě od Janka. Možné vysvětlení okolností celého případu dává obsah rozhovorů autora s gen. doc. Ing. Oldřichem Kvapilem, CSc., a s JUDr. Ing. Jaroslavem Jankem, bratrem gen. Vladimíra Janka.

Podle názoru Kvapila, který měl osobní zkušenosti s Reicinem i s obranným zpravodajstvím a po únoru 1948 pracoval ve vojenské zpravodajské službě, bylo v té době téměř ve všech zařízeních využívaných různými představiteli armády instalováno odposlechové zařízení. Běžně byly odposlouchávány telefonní linky a byla prováděna i kontrola korespondence. Odposlechová zařízení byla dokonce i ve výtazích. S největší pravděpodobností bylo i na zmíněném zámečku v Brdech.⁴⁹ V rozhovoru s Tesaříkem se Čepička o tom, kde získal poznatky o jeho dialogu s Jankem, vůbec nezminil. Skutečnost, že informaci o vyjádření Tesaříka k Čepičkovi nezískal ministr od gen. Vladimíra Janka, potvrdil i Jaroslav Janko. S bratrem Vladimírem se setkávali velmi často. Panovala mezi nimi naprostá důvěra a otevřeně hovořili o jakýchkoli problémech, mnohokrát i o vztahu gen. Janka k Richardu Tesaříkovi, včetně zmíněné příhody s Čepičkou. Gen. Janko opakovaně, a ještě v roce 1967, kdy Tesařík zemřel, bratrovi Jaroslavovi říkal, že s Čepičkou v inkriminované době vůbec nemluvil. Snažil se několikrát při různých příležitostech přesvědčit Tesaříka, že Čepičku o obsahu jejich rozhovoru v Brdech neinformoval. Jeho snaha však byla marná.⁵⁰

48 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Žádost Richarda Tesaříka o přezkoumání závěrů stranické komise HPS – MNO z roku 1963 adresovaná Komisi stranické kontroly ÚV KSČ z roku 1963 (bližší nedatováno), s. 8.

49 AA, rozhovor autora s gen. doc. Ing. Oldřichem Kvapilem, CSc., v. v., Praha, 21. 2. a 6. 3. 2002.

50 Tamtéž, rozhovor autora s JUDr. Ing. Vladimírem Jankem, Vyškov, 18. 3. 2002.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

V první polovině roku 1952 se do rukou vojenské kontrarozvědky dostávaly zprávy informátorů, ale i důstojníků od různých útvarů o názorech a způsobech jednání plk. Tesaříka. Poznatky o jeho chování v místě bydliště podával topič správy budov na MNO, důvěrník vojenské kontrarozvědky Václav Škopek. Jedna ze zpráv, ve které Škopek podrobně popisuje Tesaříkovy rodinné poměry (zanedbávání výchovy dětí, rušení nočního klidu občasnými návštěvami u Tesaříků atd.) pochází z 23. března 1952.⁵¹ Obdobné informace sdělil při pohovoru na Hlavní politické správě gen. Čeněk Růžička, který bydlel ve stejném domě jako Tesařík – na začátku pohovoru prohlásil: *Upozornuji předem, že všechno, co uvedu, jsem několikrát oznámil veliteli tankového a mechanizovaného vojska s. brig. gen. Jankovi ze žádostí o zákrok.*⁵² Vedle zpráv o chování Tesaříka v místě bydliště a mimo pracovní dobu přicházely na HPS a dále do rukou vojenské kontrarozvědky také zprávy o jeho problematickém vztahu k politickým pracovníkům a politické práci.⁵³

V té době vznikla v průběhu vyšetřování R. Slánského, B. Reicina a dalších významných činitelů KSČ teorie o protistátním spiknutí v čele se Slánským. Podle dílčích informací z výslechových protokolů tehdejších příslušníků HIS a StB z roku 1963, kdy byly vyšetřovány nezákonnosti, jichž se dopouštěli po únoru 1948, je zřejmé, že vyšetřovatelé uvažovali o možném zařazení Richarda Tesaříka do „protistátního spikleneckého centra Rudolfa Slánského“. Svědčí o tom i obsah dokumentu, který zaslal 27. května 1952 velitelství StB zástupce velitele vojenské zpravodajské služby pplk. Ing. Ferdinand Beránek. V něm uvádí: *K Vašemu požadavku o soustředění závadových poznatků na mjr. (sic) Tesaříka, zasíláme svodku ze zpravodajského materiálu. Upozorňujeme, že plk. Tesařík je jediný, dosud v ČSR žijící Hrdina SSSR, který zastává v armádě vysokou funkci, takže s jeho osobou lze těžko v procesu argumentovat.*⁵⁴ Rudolfa Slánského, Bedřicha Reicina, Otto Šlinga a další zatčené vyšetřovala StB ve spolupráci se sovětskými poradci. O plk. Tesaříkovi neměla StB žádné informace, protože jeho sledování jako příslušníka armády náleželo do kompetence obranného zpravodajství a jeho následovníků. Různé zprávy a svodky o něm od jeho návratu ze studií v Sovětském svazu obsahovaly do května 1952 většinou informace o jeho excesech po požití alkoholu, o jeho názorech na situaci na pracovišti, případně o jeho častých stycích s ženami.

Přes výše uvedený názor pplk. Beránka, že Tesaříka nelze využít v procesu, se od května 1952 projevovala zjevná snaha vojenské kontrarozvědky získat za každou cenu informace dokládající jeho protistátní činnost. Dne 24. července 1952 byl na Hlavní správě vojenské kontrarozvědky (HS VKR) založen osobní svazek na plk. Richarda

51 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Rozhovor se soudr. Václavem Škopkem – topičem správy budov na MNO dne 22. 3. 1952, ve věci s. plk. Tesaříka, s. 1.

52 Tamtéž, Stranický pohovor se soudruhem gen. Růžičkou, který bydlí v témže domě jako s. Tesařík. Provedeno na S[tranické] K[omisí] HPS za přítomnosti s. mjr. Stejskala dne 17. 4. 1952, s. 1.

53 Například Zpráva pro stranickou komisi HPS z 15. 4. 1952, písemný záznam obsahu rozhovoru s politickým pracovníkem kpt. Milošem Sedlářem na stranické komisi HPS 16. 4. 1952 a další záznamy o jednání Tesaříka z 18. 4. a 14. 5. 1952, jejich autory byli důstojníci, kteří byli prohrěškům Tesaříka přítomni, nebo se jich problematické chování Tesaříka přímo dotýkalo. VÚA – VHA, f. EB, k. 3.

54 ABS, f. MNB, 8/9, Z-1480-420, Plk. Tesařík – svodka. Velitelství vojenské zpravodajské služby pro Ministerstvo národní bezpečnosti dne 27. 5. 1952, s. 139.

František Hanzlík

Tesaříka. Na první straně dokumentu jsou uvedeny důvody založení svazku:

V SSSR patřil do tábora protikomunistických živlů.

V době studia v SSSR navazoval styky s americkými státními příslušníky.

Udrhuje pravidelné styky s osobami, rozpracovanými Stb pro podezření ze spolupráce (nebylo uvedeno konkrétně s kým – pozn. autora).⁵⁵

Jeden z bývalých příslušníků vojenské kontrarozvědky, Ludvík Hůlka, ve výpovědi pro komisi prošetřující nezákonnosti z padesátých let dne 3. ledna 1963 sdělil informace o rozpracování a sledování prominentních osob, mezi nimi i Richarda Tesaříka. V této souvislosti uvedl, že hlavním důvodem v Tesaříkově případě bylo hledání špionáže.⁵⁶

Zároveň se založením svazku byl zpracován *Operativní plán rozpracování plk. Richarda Tesaříka*. Vedle jeho sledování obsahoval nařízení zajistit získání informátorů na jeho pracovišti, v místě bydliště a navázat spolupráci s StB ve Svitavách, kam dotyčný často dojížděl za rodinou do nedaleké vesnice. První podrobné zprávy z Okresního oddělení StB Svitavy byly odeslány na centrálu kontrarozvědky 18. a 22. září 1952. Ve zprávě z 18. září je popisován průběh Tesaříkovy návštěvy v Březové a ve Svitavách 10. září. Zároveň informátor vyslovil podezření, že se přitom Tesařík setkal s jistým Stanislavem Nebojsou. V dokumentu se přímo uvádí: *Toto zjištění zvyšuje podezření vůči Tesaříkovi, jelikož Nebojsa je krajně zaměřen proti lid[ově] dem[okratickému] zřízení.⁵⁷* To bylo již v době, kdy Richard Tesařík vykonával funkci velitele tankového a mechanizovaného vojska 2. vojenského okruhu v Trenčíně.

Na velitelství 2. vojenského okruhu v Trenčíně 1952–1953

Se změnou funkčního zařazení Tesaříka počítal jeho nadřízený gen. Janko již v červnu 1952. V osobním spise Tesaříka se nachází dokument z 3. června toho roku, ve kterém je uvedeno, že jmenovaný je navrhován velitelem TMV MNO na funkci velitele TMV 1. vojenského okruhu místo gen. Konstantina Gottwalda.⁵⁸ Následující měsíc zpracovával gen. Janko na Tesaříka služební hodnocení za období od října 1949 do července 1952. Shodou okolností to bylo v době, kdy byl na HS VKR založen na Tesaříka osobní svazek. Hodnocení obsahuje výčet kladných i záporných poznatků o Tesaříkovi. Všechny údaje vycházely z ověřených informací a z osobních zkušeností gen. Janka s Tesaříkem. Janko o něm mimo jiné napsal: *Je brdý až domýšlivý na své*

55 Tamtéž, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, TESAŘÍK Richard, plk. tank., HSS, osobní svazek – založení, 24. 7. 1953, s. 166–169. S americkými státními příslušníky přišel Tesařík v Moskvě do styku díky spisovatelce Jarmile Glazarové (1901–1977), která tam v letech 1946–1948 působila jako kulturní atašé. Viz tamtéž, Protokol o výpovědi R. Tesaříka z 16. 12. 1953, s. 136.

56 ABS, f. ZV-MV, a. č. ZV 124, Výpověď Ludvíka Hůlky, 3. 1. 1963, s. 3.

57 Tamtéž, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Hlášení náčelníka Okresní správy Státní bezpečnosti ve Svitavách Krajské správě Státní bezpečnosti Brno z 18. 9. 1952 a hlášení Okresní správy Státní bezpečnosti ve Svitavách Ministerstvu národní bezpečnosti – Hlavní správě vojenské kontrarozvědky z 22. 9. 1952, s. 225–227.

58 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, list poznámek o náčelníku štábu MNO-VTMV – HSS, plk. tank. vel. 1 Tesařík Richardu, 3. 6. 1952, s. 53.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

vyznamenání a školení, má sklony k podceňování druhých, je málo sebekritický. Při vytýkání chyb až tvrdohlavý. Má stále dojem, že kdo ho kritizuje, ten mu křivdí. Jsou-li mu tyto nedostatky vytknuty a zvláště ve výboru strany, snaží se je odstranit, ale po čase znovu propukají.⁵⁹ V závěru hodnocení je doporučení využít Tesaříka v dosavadním zařazení nebo ve funkci velitele tankového a mechanizovaného vojska okruhu. Komise složená z náčelníka generálního štábu gen. Václava Kratochvíla, náčelníka HPS plk. Františka Říhy, náčelníka H[lavní] K[ádrové] S[právy] gen. Zdeňka Korandy a velitele TMV gen. Vladimíra Janka hodnocení schválila s dodatkem: *Svých nedostatků se pomalu zbavuje. Je schopen dalšího růstu, zbaví-li se rychle svých nedostatků.*⁶⁰

Do září roku 1952 zastával plk. Richard Tesařík funkci náčelníka štábu tankového a mechanizovaného vojska MNO. O připravovaném přemístění na jiný post nevěděl. Koncem srpna 1952 byl povolán na Hlavní kádrovou správu MNO. Gen. Koranda mu tehdy přečetl krátký rozkaz o tom, že je přemístěn do Trenčína na pozici velitele tankového a mechanizovaného vojska 2. vojenského okruhu.⁶¹ Na Tesaříkův dotaz, proč je přemístěn, odpověděl, že je to rozkaz ministra národní obrany a není proti tomu odvolání. Fakticky šlo o stejnou funkci se stejnou plánovanou hodností brigádního generála a stejným funkčním platem. Určitý rozdíl byl v příplatku, který byl na předcházející funkci vyšší. Rozhodnutím ministra Čepičky však byl Tesaříkovi ponechán příplatek z funkce náčelníka štábu TMV MNO. Navíc byla funkce velitele TMV okruhu funkcí samostatnou s rozsáhlými kompetencemi. Reakce Tesaříka potvrzovala konstatování uvedené gen. Jankem v jeho posledním služebním hodnocení – veřejně při každé příležitosti označoval své přemístění do Trenčína za diskriminaci. Ocítl se daleko od své rodiny a jeho nejistota i obavy z toho, co přinese budoucnost, se dále prohloubily. Podvědomě cítil nebezpečí, ale nebyl schopen je identifikovat. Jeho předtuchy se začaly naplňovat již počátkem roku 1953.

Po velmi krátké době v Trenčíně zjistil, že je sledován příslušníky vojenské kontrarozvědky. *Odjel jsem do Trenčína, s hrůzou jsem zjistil, že jsem neustále sledován příslušníky VKR na každém kroku. Nejvíce mě rozčulovalo a uvádělo do špatného psychického stavu to, že jsem sledován na každém kroku jako nějaký vrah nebo špión,* uvedl později. Důvody neustálé „péče“ vojenské kontrarozvědky o jeho osobu se dověděl až roce 1959. Jeden z příslušníků VKR, kteří Tesaříka sledovali, se mu při setkání s ním omlouval: *Já se mnohdy před vámi stydím, s. generále, když si vzpomenu, jak se to dělalo. Dostávali jsme rozkazy každý den, že na vás musíme něco „hlásit“. Hlásili jsme, že není nic závažného. Dostávali jsme rozkazy, že něco musíme najít. Když jsme říkali, že uvidíte, že za vámi chodíme, bylo řečeno, ať to vidí.*⁶²

To, že hlavním důvěrníkem vojenské kontrarozvědky, jehož úkolem bylo podávat informace o Tesaříkovi, byl jeho blízký spolupracovník plk. František Bedřich⁶³, však

59 Tamtéž, Zhodnocení za dobu od října 1949 do července 1952 z 28. 7. 1952, podepsané gen. Jankem, s. 2.

60 Tamtéž, s. 4. Hodnocení schválil ministr Čepička až 3. 12. 1952.

61 Do funkce byl jmenován Kádrovým rozkazem č. 1633/1952 z 1. 9. 1952. Tamtéž, s. 204.

62 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Žádost Richarda Tesaříka o přezkoumání závěrů stranické komise HPS – MNO z roku 1963 adresovaná Komisi stranické kontroly ÚV KSČ z roku 1963 (blíže nedatováno).

63 Plk. František Bedřich (1912–1988) byl příslušníkem čs. vojenských jednotek v SSSR. Do Buzuluku nastoupil 18. 2. 1942. Zúčastnil se bojů u Sokolova, Kyjeva, Bílé Cerkve, Žaškova a na Dukle. S Tesa-

František Hanzlík

Tesařík nevěděl. Považoval jej za kamaráda, před kterým může otevřeně vyjadřovat své názory na služební záležitosti, na své osobní problémy a také na ministra Alexeje Čepičku. V průběhu roku 1953 se ale u ministra národní obrany Čepičky a u náměstka ministra národní bezpečnosti gen. Oskára Jeleně scházela podrobná hlášení o Tesaříkovi.

V lednu 1953 byl Tesařík předvolán na jednání volené stranické komise Hlavní politické správy. Ta připravila základní životopisný materiál, který velmi tendenčně očerňoval celou jeho minulost a život. Jednání inicioval Čepička. Bylo to dáno mimo jiné i tím, že na HPS působili ve významných funkcích komunisté, se kterými měl Tesařík spory již v průběhu pobytu v sovětských internačních táborech v době války a také v Buzuluku. Ministr Čepička postavil Tesaříka před komisi za údajné pomlvy jeho osoby, kterých se dopustil v předcházejícím období, ale především ve zmíněném rozhovoru s Vladimírem Jankem na záměčku v Brdech. Po více než roce, 14. ledna 1953, tak byl projednáván případ Tesaříka za jeho účasti. Jednání bylo stručné a věcné. Nakonec došlo k hlasování o výši trestu a byla mu udělena stranická důtka.⁶⁴ Na otázky, proč jej Čepička postavil před komisi HPS až po více než roce a proč je neustále sledován vojenskou kontrarozvědkou, si nedokázal Tesařík odpovědět.

V průběhu roku 1953 dojížděl k rodině do Prahy sporadicky. Bydlel v hotelu Tatra. Na jeho životním stylu se nic nezměnilo, stejně jako na každodenním plnění služebních povinností. Vedle běžných excesů, které vznikaly v souvislosti s jeho nadměrnou konzumací alkoholu a byly ze strany nadřízeného gen. Janka tolerovány, se staly dvě události, které významným způsobem ovlivnily jeho další život.

Dne 2. února 1953 jel Tesařík na služební cestu do Prahy. Spolu s ním a jeho řidičem svobodníkem Bohumírem Skokem byl ve služebním autě také plk. Bedřich, který navštívil rodinu v Kolíně. Na zpáteční cestě se stavili v restauraci, kde Tesařík vypil několik skleniček alkoholu. V řízení auta se střídali všichni tři. Bedřich upozorňoval Tesaříka, že pil a neměl by řídit. Ten přesto usedl za volant a nařídil svému řidiči, aby si sedl na zadní sedadlo. Za špatné viditelnosti večer při míjení protijedoucího autobusu nedaleko Brna zaregistrovali tupý náraz do vozidla. Bedřich vyzval Tesaříka, aby zastavil a podívali se, co se stalo. Ten však pokračoval v cestě a zastavil až po opakovaném upozornění Bedřicha, že potřebuje vykonat potřebu. Spolu s řidičem prohledli vozidlo a nezjistili žádné poškození. Z toho usoudili, že k žádné nehodě asi nedošlo. *Po přjezdu do Trenčína jsem uvažoval, jak s věcí postoupit, a rozhodl jsem se sdělit všechny tyto věci kontrarozvědce*, uvedl Bedřich v dlouhém rozhovoru s řídícím důstojníkem VKR štábním kapitánem Miroslavem Kočím 9. března 1953.⁶⁵ Sdělil i další informace o

říkem se velmi dobře znali. Od 19. 11. 1952 působil na velitelství 2. vojenského okruhu v Trenčíně. Nejdříve ve funkci náčelníka školského oddělení (v době, kdy v Trenčíně působil i Tesařík), později zastával funkci zástupce velitele okruhu pro tankové a mechanizované vojsko. V letech 1956–1964 byl náčelníkem Vyššího vojenského učiliště Otakara Jaroše ve Vyskově. Do hodnosti generála byl povýšen v roce 1957. Bliže k němu viz <http://forum.valka.cz/topic/view/34995/Bedrich-Frantisek> (citováno k 3. 4. 2017).

64 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Zápis z jednání stranické komise při HPS ze 14. 1. 1953. Na programu projednání pomluv o s. ministroví nár. obrany s. plk. Tesaříkem, za jeho přítomnosti, s. 1–5.

65 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Úřední záznam o schůzce s plk. Bedřichem, důvěrníkem VKR z 16. 4. 1953 (záznam zpracoval kpt. Miroslav Kočí), s. 3.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

Tesaříkovi, které získal v průběhu jejich společných služebních cest autem do Prahy, v pracovní době na velitelství okruhu i v době osobního volna v hotelu Tatra, kde spolu bydleli. Dále informoval Kočího o názorech Tesaříka na ministra Alexeje Čepičku – všechny byly kritické a negativní. Bedřich popisoval také styky Tesaříka s různými osobami v Trenčíně, z nichž některé označil za odpůrce lidově demokratického režimu. Dále vyjádřil přesvědčení, že pokud by Tesařík věděl, že po něm jde kontrarozvědka a že bude zavřen a tím bude zmařena jeho kariéra, určitě by uprchl do zahraničí. Na dotaz důstojníka kontrarozvědky, z čeho tak soudí, odpověděl, že zná Tesaříka velmi dobře, že je to člověk bezcharakterní a mstivec, kterému na dětech a rodině vůbec nezáleží. Navíc Bedřich zdůraznil, že by mohl zmizet nenápadně a rychle přes Petržalku. Zároveň připomněl případ Hrdiny SSSR mjr. Josefa Buršíka, který uprchl do ciziny v roce 1950.⁶⁶

Domněnka plk. Bedřicha o možném útěku do zahraničí neměla žádný reálný podklad. Tesařík sám nikdy o případném odchodu z republiky nemluvil. Při různých příležitostech, většinou v podnapilém stavu, hovořil o tom, že pokud by měla být zničena jeho vojenská kariéra, raději spáchá sebevraždu. Buršíka dokonce označil za zrádce.

Na výše zmiňované schůzce dostal plk. Bedřich od svého řídicího důstojníka úkol zpracovat o uvedených skutečnostech písemnou zprávu, ve které měly být podrobně rozvedeny všechny informace o Tesaříkovi, které měl k dispozici. Jejich další schůzka proběhla 15. dubna 1953. Kočí požadoval odevzdání písemného materiálu, ovšem Bedřich se podle jeho názoru vymluvil a sdělil mu, že materiál zpracoval, ale nechal jej na pracovišti v trezoru. Slíbil ho odevzdat následující den, což také splnil. S obsahem zprávy a především s jejím rozsahem však nebyl důstojník kontrarozvědky spokojen. V informaci pro nadřízené konstatoval: *Vytknul jsem mu (plk. Bedřichovi – pozn. autora), že podstatné věci, které mi říkal dne 9. 3. 1953, do písemné zprávy neuvedl, ačkoliv tak slíbil učinit, na což mně řekl, že psal pouze stručně, a kdyby měl opravdu všechno zachycovat, co Tesařík provádí, že by toho byla celá kniha, na což on nemá čas.*⁶⁷

Na základě informací, které sdělil plk. Bedřich špkt. Kočímu v březnu 1953, zahájila vojenská kontrarozvědka vyšetřování pravděpodobné nehody, kterou měl Tesařík způsobit u Brna. Bylo zjištěno, že k nehodě v tu dobu na uvedeném místě skutečně došlo. Zraněn byl rotný Štefan Maťaš. Tuto informaci využil špkt. Kočí na již zmíněné schůzce s plk. Bedřichem v dubnu 1953. Ve snaze zkompromitovat jmenovaného a přinutit jej k dodání co nejvíce informací o Tesaříkovi mu sdělil vymyšlenou zprávu, že chodec, kterého při nehodě u Brna 2. února 1953 těžce zranili a nechali bez pomoci, zemřel. *Dával jsem pozor, jak tato vymyšlená zpráva bude na Bedřicha působit, a zjistil jsem, že jej toto v pravém slova smyslu omráčilo,* uvedl v záznamu o schůzce Kočí.⁶⁸ Na závěr podrobné zprávy nadřízenému (o koho šlo, v dokumentu uvedeno není) o výsledku schůzek s plk. Bedřichem navrhl špkt. Kočí podat trestní oznámení na plk. Tesaříka za způsobenou nehodu a na svobodníka Skoka za to, že neměl předat řízení služebního auta opilému člověku, byť byl jeho nadřízeným. U plk. Bedřicha

66 Tamtéž.

67 Tamtéž, s. 2.

68 Tamtéž, s. 3.

František Hanzlík

konstatoval, že je třeba řešit jeho provinění nikoli cestou soudní, ale projednáním před čestným důstojnickým soudem.⁶⁹

Dne 27. dubna 1953 odeslal náčelník Hlavní správy vojenské kontrarozvědky pplk. Josef Stavinoha ministrům národní bezpečnosti a národní obrany rozsáhlou zprávu týkající se závadných poznatků o plk. Richardu Tesaříkovi. Zároveň žádal, aby ministr národní obrany vyslovil souhlas s provedením šetření v případě zranění chodce Tesaříkem a s jeho agenturním rozpracováním. Náměstek ministra národní bezpečnosti gen. Oskár Jeleně sdělil přípisem z 6. června 1953 pplk. Stavinohovi, že ministr národní obrany gen. Alexej Čepička svým rozhodnutím z 2. června jeho požadavkům vyhověl, a zároveň jej požádal, aby opatření proti Tesaříkovi provedl.⁷⁰ Od března 1953 byly objektem zájmu vojenské kontrarozvědky i osoby, se kterými se Tesařík stýkal v Trenčíně, v Praze, v Moravské Chrástové i na jiných místech, která navštěvoval. Převážně šlo o ty, které jmenoval na schůzkách s řídícím důstojníkem vojenské kontrarozvědky plk. Bedřich, případně o ty, jejichž jména figurovala ve zprávách, které dodávali důvěrníci a informátoři pracující v místech, kde se Tesařík pohyboval.

Některé zprávy, jejichž obsah byl předložen ministrům národní obrany a bezpečnosti, byly důsledkem nepřístojného chování samotného Tesaříka. Zpráva o něm, kterou předložil náčelník Hlavní správy vojenské kontrarozvědky pplk. Josef Stavinoha náměstkovi ministra národní bezpečnosti v dubnu 1953 na jeho příkaz, obsahuje výčet negativních skutků (prokázaných i neprokázaných) od jeho působení v SSSR až do března 1953. V dokumentu se mimo jiné uvádí: *Plk. Tesařík se oddává pitkám a milostným pletkám s vdávanými ženami, jakož i svobodnými děvčaty. V době svého působení v Praze se seznámil s Marií Procházkovou, nar. 3. 4. 1927, svobodnou, se kterou měl poměr, který nezůstal bez následků.*⁷¹ Shodou okolností byl 27. dubna 1953, tedy v den, kdy šéf vojenské kontrarozvědky zaslal oběma ministrům zprávu o jeho závadovém chování, zadržen Veřejnou bezpečností na náměstí v Olomouci ve 3 hodiny ráno společně s generálem, jehož jméno nebylo uvedeno. V podnapilém stavu se postupně hlučně domáhali vstupu do tří vináren, které byly již zavřeny. Poté začali zvonit na zvonky soukromých bytů. Při jejich zadržení došlo ke slovnímu konfliktu mezi příslušníky VB a plk. Tesaříkem. Zprávu o jeho nepřístojném chování zaslal šéf vojenské kontrarozvědky pplk. Stavinoha svému nadřízenému gen. Jeleněvi. Informace se dostala k oběma ministrům.⁷²

V průběhu května, tedy ještě předtím, než Čepička schválil realizaci opatření proti Tesaříkovi, které navrhoval pplk. Stavinoha, začali příslušníci vojenské kontrarozvědky podle Stavinohových pokynů sepsovat svědecké výpovědi s některými lidmi, kteří

69 Tamtéž, s. 4.

70 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Dopis náměstka ministra národní bezpečnosti brig. gen. Oskára Jeleně náčelníkovi HS VKR pplk. Josefu Stavinohovi z 6. 6. 1953, s. 124.

71 Tamtéž, Zpráva o plk. Richardu Tesaříkovi, náčelníku tankového vojska 2. VO, s. 122. Zpráva byla zpracována na rozkaz náměstka ministra národní bezpečnosti gen. Oskára Jeleně. Jmenovaná požadovala později po Tesaříkovi částku 100 000 korun, ten ji podle informací z osobního spisu zřejmě zaplatil z prodeje osobního automobilu.

72 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Zpráva TESAŘÍK Richard, plk. HSS – nepřístojné chování v Olomouci z 20. 5. 1953, s. 118.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

Tesaříka znali. Nový protokol byl 4. května 1953 sepsán i s plk. Františkem Bedřichem. Důstojníci VKR se podrobně zajímali o chování a názory Tesaříka v době války v Sovětském svazu. K tomuto účelu shromažďovali i protokoly sepsané se svědky nebo obviněnými v procesu s Bedřichem Reicinem. Tímto způsobem využili i obsahu výslechů bývalého majora Viléma Kahana z roku 1951. V nich podrobně popisoval údajné protisovětské a protikomunistické postoje a výroky Tesaříka po jeho odchodu do zahraničí v roce 1939 a v Buzuluk v roce 1942, a dokonce i v roce 1946 v době studia na tankové akademii v Moskvě. Zároveň zpochybnil činy Tesaříka a Buršíka, na základě kterých byli navrženi k vyznamenání Hrdina SSSR. *Velké rozhořčení působilo na nás to, že komunistobijci a protisovětské živly, jako byl Buršík a Tesařík, obdrželi nejvyšší vyznamenání, t. j. Hrdiny SSSR. Jejich skutečné činy byly padesátinásobně zveličeny při návrzích na vyznamenání.*⁷³

Od června 1953 byl Tesařík pod zvláště pečlivou kontrolou vojenské kontrarozvědky, z důvodu, že na základě výpovědi plk. Bedřicha existovala obava z jeho útěku do zahraničí. Důstojníci VKR postupně kontaktovali další osoby, jejichž jména se objevila ve zprávách plk. Bedřicha. V průběhu měsíce srpna byli vyslechnuti lékař z Trenčína MUDr. Josef Sabín, lékárník z Trenčianských Teplic Ivan Benedikt, předseda Okresního akčního výboru Národní fronty v Trenčíně Jan Pavlík a další. Tesaříkův řidič, svobodník Skok, vyslýchán nebyl. Podle šéfa vojenské kontrarozvědky pplk. Stavinohy hrozilo akutní nebezpečí, že by se Tesaříkovi svěřil, až jej bude odvážet s rodinou z Vranova, kde byli na dovolené od 2. do 16. srpna.⁷⁴ Sledování Tesaříka zajišťovali příslušníci VKR, kteří v té době rovněž pobývali na Vranově. Podrobnou zprávu o jeho chování zpracoval mjr. Alfons Sofronk.⁷⁵

V té době zaslal šéf vojenské kontrarozvědky ministru národní obrany návrh na Tesaříkovo zatčení. Dokument není datován, ale Stavinoha v něm sděluje, že se jmenovaný nachází na dovolené na Vranově. Na závěr dokumentu je uvedeno: *Vzhledem k tomu, že bylo vyslechnuto více osob a hrozí dekonspirace celého případu, je nutno případnou realizaci provést v době co možná nejkratší.*⁷⁶ V té době neměl Tesařík tušení o tom, že se připravuje jeho zatčení.

Po návratu z dovolené se 29. srpna 1953 zúčastnil vyřazení absolventů Tankového učiliště ve Vyškově. Po oficiální části následovala v závodní jídelně od 19 hodin zábava s hudbou. V podrobném záznamu o jeho chování je uvedeno, že již od večera hojně požíval lihovin, což na něm bylo vidět. *Po půlnoci počal alkohol u jmenovaného silně působit, takže tento choval se na vysokého důstojníka a brdinu Sovětského svazu nedůstojně.*⁷⁷

73 Tamtéž, Výpis z protokolu sepsaného dne 18. 5. 1951 s mjr. Vilémem Kahanem přísl. p. pl. 43, nar. 23. 5. 1919 v Mukačevě, bytem Praha XI, Baranova 6, ve věci: pplk. Tesařík, s. 239.

74 Tamtéž, Tesařík Richard, plukovník – návrh na zatčení. Přípis náčelníka HS VKR pplk. Josefa Stavinohy ministru národní obrany č. j. IV/1-53, s. 1 (nedatováno, ale z obsahu je zřejmé, že pochází ze srpna 1953).

75 Tamtéž, Hlášení mjr. A. Sofronk, Praha dne 3. 9. 1953, s. 95.

76 Tamtéž, Tesařík Richard, plukovník – návrh na zatčení. Přípis náčelníka HS VKR pplk. Josefa Stavinohy ministru národní obrany č. j. IV/1-53, s. 1 (nedatováno, ale z obsahu je zřejmé, že pochází ze srpna 1953).

77 Tamtéž, Poznatky o závadném chování HSS plukovníka Tesaříka, s. 13–14 (nedatováno). Zpracováno na základě poznatků přítomných referentů vojenské kontrarozvědky – kpt. Ohrabla, por. Šmardy, a por. Zemka. Podepsán Náčelník II. odd. S[právy] VKR – 2. VO mjr. Miroslav Kočí.

František Hanzlík

Pod tímto konstatováním je ukryta série konfliktů s ostatními účastníky zábavy včetně sovětského poradce plukovníka Tarasenka, generála Janka, vedoucího tajemníka místního okresního výboru komunistické strany Novotného a dalších hostů. Do ukončení zábavy stačil ještě Tesařík ve vzteku rozbít několik skleniček na víno a vyhodit oknem květináč. V ranních hodinách po ukončení zábavy přišel ke svému služebnímu autu, nařídil řidiči, aby si sedl na vedlejší sedadlo, usedl za volant a odjel i přesto, že se mu v tom snažili přítomní důstojníci zabránit.

Neblahé následky pro Tesaříka nemělo nakonec jeho chování a nepřístojnosti, jichž se dopustil ve Vyškově, ale zcela jiná věc. Slavnostního vyřazení nových poručíků se zúčastnil také pracovník kádrového oddělení 2. vojenského okruhu v Trenčíně kpt. Miloslav Valenta. Tesařík se před ním zmínil o obavách z důsledků ztráty tajného zápisníku, který postrádal již od začátku června a po němž neúspěšně pátral. Jmenovaný okamžitě po návratu do Trenčína oznámil tuto skutečnost svým nadřízeným. Tesařík byl upozorněn na to, že je povinen ztrátu zápisníku hlásit nadřízenému. Jeho ručně psané oznámení nese datum 1. září 1953.

Obsáhlá informace o nepřístojnostech Tesaříka ve Vyškově a o ztrátě tajného zápisníku byla zaslána počátkem září 1953 prostřednictvím Hlavní správy vojenské kontrarozvědky ministru Alexeji Čepičkovi. Dne 30. září 1953 podal na Tesaříka trestní oznámení velitel 2. vojenského okruhu v Trenčíně generálporučík Jaroslav Ťokan. Učinil tak na přímý rozkaz Čepičky z 19. září.⁷⁸

Vedle justičních orgánů, které zpracovávaly formální záležitosti týkající se postupu po podání trestního oznámení, rozhodovalo o dalším osudu Tesaříka vedení komunistické strany. Usnesením politického sekretariátu ústředního výboru (ÚV) KSČ z 23. listopadu 1953 byl na základě materiálu, předloženého ministrem vnitra (MV) Rudolfem Barákem, dán souhlas k tomu, aby byl plukovník Československé armády (ČSA, od roku 1954 Československé lidové armády – ČSLA), hrdina Sovětského svazu Richard Tesařík vzat vojenským prokurátorem do vazby a trestně stíhán. Náčelník VI. správy ministerstva vnitra pplk. Stavinoha obdržel 30. listopadu 1953 od náměstka ministra vnitra genmjr. Jeleně příkaz k přípravě zatčení Tesaříka.⁷⁹

V té době již Tesařík zcela zřetelně cítil, že došlo k zintenzivnění jeho sledování. Jako projevy nedůvěry vůči jeho osobě vedoucí k dalším pochybnostem vnímal i některá opatření nadřízených. Například mu nebylo povoleno letět z Trenčína do Košic letadlem. Službu konající důstojník z letiště mu oznámil, že nebyl povolen start letadla kvůli silnému větru. Podle Tesaříka přitom foukal jen velmi slabý vítr a počasí bylo příznivé.⁸⁰

78 Tamtéž, Tesařík Richard, plukovník, trestné oznámenie, 30. 9. 1953, s. 85.

79 Tamtéž, Příkaz náměstka ministra vnitra genmjr. Oskára Jeleně k přípravě zatčení Tesaříka z 27. 11. 1953, který obdržel náčelník HS VKR pplk. Josef Stavinoha 30. 11. 1953, s. 112. Dnem 15. 9. 1953 bylo ministerstvo národní bezpečnosti sloučeno s ministerstvem vnitra. Nařízení vlády č. 77/1953 Sb. z 11. 9. 1953 § 1. Vojenská kontrarozvědka, která působila pod MNB se stala VI. správou ministerstva vnitra.

80 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Žádost Richarda Tesaříka o přezkoumání závěrů stranické komise HPS – MNO z roku 1963 adresovaná Komisi stranické kontroly ÚV KSČ z roku 1963 (blíže nedatováno), s. 11.

V utajené vazbě – prosinec 1953 až srpen 1954

Dne 8. prosince zaslal pplk. Stavinoha ministru Čepičkovi přípis, v němž žádal o souhlas se zatčením Tesaříka. Zároveň žádal o rozhodnutí, zda realizovat zatčení ihned, nebo až po skončení štábního cvičení v Praze, kterého se Tesařík účastnil. V ručně psané poznámce na dokumentu je uvedeno rozhodnutí Čepičky provést zatčení až po skončení cvičení, přestože měla vojenská kontrarozvědka informace, že se mezi důstojníky již o zatčení Tesaříka hovoří. Zároveň nařídil realizovat opatření znemožňující jeho případný pokus o zběhnutí před zatčením.⁸¹

Richard Tesařík byl zatčen 12. prosince 1953 po jedenácté hodině dopoledne před domem v Zelené ulici v Dejvicích skupinou zatýkacích referentů vojenské kontrarozvědky,⁸² když přijel služebním vozidlem před svoje bydliště. Po vystoupení z auta byl osloven por. Václavem Andělem, který se legitimoval jako příslušník MV. Bylo mu sděleno, že se musí neprodleně dostavit na ministerstvo vnitra, a byl požádán, aby nastoupil do přistaveného automobilu. Tam mu byla nasazena pouta a neprůhledné brýle. Na to reagoval slovy: *To jsem takový zločinec, že musím být spoután?* Nadporučík Mařík odpověděl, že vykonává pouze svoji povinnost.⁸³ Poté byl odvezen do věznice v Ruzyni. Od té chvíle byl držen v přísném utajení nejdříve několik týdnů v samovazbě na Ruzyni a potom ve věznici na Pankráci, kam byl eskortován 22. ledna 1954.⁸⁴

Z porovnání obsahu dokumentů, které byly zasílány v průběhu sledování Tesaříka ministrům národní obrany a národní bezpečnosti (od září 1953 vnitra) v letech 1952–1953, a z dokumentů, které byly zpracovány po jeho zatčení, vyplývají zajímavé poznatky o skutečných důvodech jeho postihu. V první fázi šlo o různé nepřístojnosti a především o otevřenou kritiku ministra Čepičky. V červenci 1952 byl na něj zaveden osobní svazek, protože podle vojenské kontrarozvědky patřil v SSSR k protikomunistickým živlům a v době studia v Moskvě navazoval osobní styky s americkými státními příslušníky (viz výše) a udržoval styky s osobami rozpracovanými Státní bezpečností pro podezření ze spolupráce s cizí zpravodajskou službou. V srpnu 1953 předložil pplk. Stavinoha návrh na Tesaříkovo zatčení nikoli z důvodů, pro které byl sledován, ale za nehodu, kterou zavinil 2. února 1953. Trestní oznámení, které podal pouze za ztrátu tajného zápisníku.

Skutečné důvody zatčení Tesaříka a jeho držení ve vyšetřovací vazbě lze vydedukovat ze dvou dokumentů. Prvním z nich je tzv. svodka, která je součástí návrhu dalšího postupu proti němu z 2. října 1953 a kterou zpracoval příslušník VKR z Trenčína štábní kapitán Miroslav Kočí. V závěru dokumentu, jenž uvádí celkem 17 závadových

81 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Tesařík Richard, plukovník, HSS, návrh na zatčení z 8. 12. 1953, s. 66.

82 Tamtéž, Zpráva o provedení zatčení z 12. 12. 1953, s. 67. Zatýkací skupinu tvořili por. Václav Anděl, npor. Mařík, npor. Čislák, starsina Prát a řidič rotný Pachtl. V záznamu o průběhu zatčení je navíc uveden i ppor. Dudek (až na prvního nejsou jejich křestní jména uvedena).

83 Tamtéž, s. 68.

84 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Zpráva o provedení eskorty z 22. 1. 1954.

František Hanzlík

poznatků proti Tesaříkovi, je poznámka nadřazeného stupně (ten nelze z dokumentu identifikovat – pozn. aut.): *Vyžádat všechny materiál k jeho osobě a zjistit všechny momenty, kdy je možno prokazovat jeho nepřátelský poměr ku zřízení – tyto konkretizovat.*⁸⁵ Druhým dokumentem je Plán vyšetřování a výsledku, který byl zpracován 13. prosince 1953, tedy den po Tesaříkově zatčení. V jeho záhlaví je konstatováno, že je vedeno pro trestné činy ohrožení státního tajemství podle § 88 tr. zákona a ublížení na zdraví z nebalosti podle § 221 tr. zákona. Prakticky to znamenalo vyšetřování pro způsobenou nehodu a ztracený tajný zápisník.

Jednotlivé body plánu se týkaly uvedených trestných činů jen okrajově. Hlavní oblasti zájmu vyšetřovatelů tvořily následující okruhy: jeho působení v SSSR v letech 1939–1945, období jeho studia v tankové akademii v Moskvě v letech 1945–1949, jeho styky s Bedřichem Reicinem, okolnosti nehody z 2. února 1953 a zranění rotného Maťáše a okolnosti ztráty tajného zápisníku.⁸⁶ Také v oznámení o uvalení vazby, které obdrželi velitel 2. vojenského okruhu gen. Ťokan a Tesaříkova manželka, jsou uvedeny důvody různé. V oznámení pro gen. Ťokana se píše, že obžalovaný *byl vzat do vazby pro trestnou činnost proti státu a se souhlasem generálního prokurátora byl ponechán ve vazbě*. Markétě Tesaříkové pak bylo sděleno, že její manžel byl se souhlasem generálního prokurátora ponechán pro podezření ze spáchání trestného činu ve vazbě.⁸⁷

Již druhý den po zatčení zahájil vyšetřovatel kpt. Miroslav Jan intenzivní výslechy podle stanoveného plánu. Ty první přesvědčovaly Tesaříka o tom, že z něj chtějí udělat „reicinovce“. Do konce prosince 1953 byl vyslýchán celkem šestkrát. Žádný z výslechů se netýkal činů, pro které byl zatčen a držen ve vazbě. Vyšetřovatel se ho všemožně snažil usvědčit z protikomunistické, protisovětské a protistátní činnosti v době války, v době jeho studia v SSSR po válce a také v pozdější době. Tesařík ale všechna obvinění odmítal a pomocí přesných argumentů vyvracel. Vyšetřovatelé nepomohly ani svědecké výpovědi osob, které VKR získala v průběhu roku 1953. Písemné výpovědi svědků obsahovaly poznatky o nepřístojném chování Tesaříka po požití alkoholu při různých příležitostech, informace o jeho vztahu k ženám a o jeho kritice ministra Čepičky. Další svědecké výpovědi se týkaly tajného zápisníku a nehody, kterou Tesařík způsobil 2. února 1953 u Brna. Žádná ze svědeckých výpovědí nepotvrdila jakoukoli jeho protistátní činnost nebo protistátní verbální projev.

K okolnostem ztráty tajného zápisníku a k nehodě, při níž způsobil zranění rotného Maťáše, byl vyslýchán dvakrát až 8. ledna 1954. Ve výpovědi uvedl veškeré okolnosti, které mu byly známy a které si pamatoval. Zároveň vyjádřil politování nad tím, že se uvedených činů dopustil.⁸⁸

Kpt. Jan na něj 14. ledna 1954 vypracoval obžalobu pro spáchání trestných činů ztráty tajného zápisníku a zranění rotného Maťáše při autonehodě. Teprve poté, až 20. ledna, podepsal Tesařík protokol o skončení vyšetřování obviněného. Žaloba se stejným obsahem z 2. února 1954 je podepsána Hlavním vojenským prokurátorem

85 Tamtéž, Svodka, Richard Tesařík, plk. tank. HSS, s. 1–8 (nedatováno).

86 Tamtéž, Plán vyšetřování a výsledku ze 13. 12. 1953, s. 129–132.

87 Tamtéž, Uvalení vazby, Richard Tesařík, s. 69 a 70 (oznámení nejsou datována).

88 Tamtéž, Protokol o výpovědi obviněného Tesaříka Richarda z 8. 1. 1954, s. 67.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

genmjr. JUDr. Vladimírem Kebortem. Politické byro ÚV KSČ schválilo definitivní znění žaloby 9. února 1954.⁸⁹

Snahy vojenské kontrarozvědky obvinít Tesaříka z protistátní činnosti vzaly za své. Náčelník Hlavní správy VKR pplk. Stavinoha v dokumentu, který po skončení vyšetřování a podání žaloby adresoval ministru vnitra Barákovi, k tomu uvedl: *Mimo to byly k dispozici poznatky, které měly Tesaříka charakterizovati jako odpůrce našeho státního zřízení. Tyto poznatky však provedeným šetřením nebyly poturzeny.*⁹⁰ Iniciátorům zatčení a věznění Tesaříka vznikl velký problém. Za trestné činy, jichž se dopustil, bylo možno udělit trest s podmínkou. Navíc se na trestný čin spáchaný v souvislosti s nehodou vztahovala amnestie prezidenta republiky ze 4. května 1953.⁹¹ Pro držení obžalovaného ve vazbě nebyl žádný důvod.

Tehdejší generální prokurátor Václav Aleš předložil 9. února 1954 ministru národní obrany Čepičkovi návrh tohoto znění: *Vážený soudrubu ministře, v trestní věci proti plk. ČSLA R. Tesaříkovi, který je nositelem vysokých sovětských vyznamenání, zejména titulu Hrdina Sovětského svazu, pokládám za žádoucí, aby mu dříve než bude postaven před soud, byla tato vyznamenání odňata. Proto hodlám předložit politickému sekretariátu [ÚV KSČ] návrh, aby bylo uloženo s. předsedovi vlády doporučit vládě republiky Československé, aby navrhla Radě ministrů SSSR, zbavit plukovníka Tesaříka všech sovětských vyznamenání, která mu byl udělena.*⁹²

Takový návrh byl i s důvodovou zprávou zpracován a předložen vládě. V jeho závěru generální prokurátor uvádí: *Se žádným z těchto trestů, které mu podle očekávání budou uloženy, není však spojena ztráta cizozemských vyznamenání a čestných titulů, takže i po odsouzení by Tesařík zůstal držitelem všech sovětských vyznamenání i řádů, zejména též titulu Hrdina Sovětského svazu. Je proto žádoucí, aby ještě dříve, než bude postaven před soud, bylo vyžádáno rozhodnutí Presidia Nejvyššího soudu SSSR o odejmutí sovětských vyznamenání a řádů, udělených obviněnému. Do doby, než bude rozhodnuto, zůstane plukovník Tesařík ve vazbě generálního prokurátora, protože je zde nebezpečí, že by se snažil útekem vyhnout se trestu odnětí svobody, který zákon stanoví u trestných činů, jichž se obviněný dopustil, v sazbě od 1 do 5 let.*⁹³

Otázka odnětí sovětských vyznamenání Tesaříkovi byla projednávána i se sovětským vojenským přidělcem generálplukovníkem Nikolajem Ivanovičem Gusevem. Generálmajor Josef Štrašil, náčelník sekretariátu ministra národní obrany, předložil 26. února 1954 ministru národní obrany tuto zprávu: *Soudruh generálplukovník Gusev radil se o případě Tesaříka s hlavním prokurátorem Sovětského svazu a teprve potom, když byla svolána v Moskvě zvláštní porada, sdělili soudrubovi generálplukovníkovi toto rozhodnutí.*

89 NA, f. Pillerova komise, k. 19A, Kebort, vláda – nesmyslný návrh, OZZ I 10/1954 (blíže nedatováno).

90 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Zpráva ministru vnitra o provedeném opatření v případě Richarda Tesaříka, Hrdiny Sovětského svazu, který byl zatčen a vyšetřován orgány odboru VI. správy MV a pak se žalobou předán k dalšímu trestnímu řízení Generální prokuraturě Praha, s. 46. Zpráva pochází z konce ledna roku 1954, přesné datum není uvedeno.

91 Celý text amnestie prezidenta republiky byl zveřejněn v *Rudém právu* 4. 5. 1953.

92 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, Zpráva o trestním stíhání plukovníka ČSA Richarda Tesaříka z 9. 2. 1954, adresovaná ministru národní obrany Čepičkovi, s. 213.

93 Tamtéž, Zpráva o trestním stíhání plukovníka ČSA Richarda Tesaříka adresovaná vládě (nedatováno), s. 221–222.

František Hanzlík

O zbavení titulu Hrdiny Sovětského svazu musí požádat vláda ČSR Presidium Rady ministrů SSSR. Tento postup odůvodňuje soudruh generálplukovník Gusev tím, že to je vlastně první případ tohoto druhu. Prosím proto o rozhodnutí, má-li to být předloženo politickému sekretariátu a má-li být odůvodnění motivováno pouze skutečnostmi uvedenými ve zprávě hlavního vojenského prokurátora. Soudruh generálplukovník Gusev říká, že důvody uvedené ve zprávě hlavního vojenského prokurátora by pravděpodobně nestačily.⁹⁴

Situaci, která vznikla kolem odnětí titulu Hrdina Sovětského svazu a dalších sovětských vyznamenání v únoru 1954, posuzovalo po odsouzení Tesaříka v srpnu téhož roku Oddělení zvláštních záležitostí generální prokuratury. V dokumentu označeném OZZ I 10/54 se uvádí: *Tento návrh gen. mjr. Keborta sdělil V. Aleš v dopisech [předsedovi vlády] V. Širokému a A. Čepičkovi. Výsledkem toho bylo usnesení vlády ze dne 27. 2. 1954 č. 349, jímž se ukládá ministru zahraničních věcí, aby se jménem vlády obrátil na Radu ministrů SSSR se žádostí, aby doporučila prezidiu Nejvyššího sovětu SSSR odejmout plk. Tesaříkovi všechna sovětská vyznamenání, která mu byla udělena. Toto kuriosní usnesení vlády bylo pak předmětem jednání a úvah pracovníků z Úřadu P[ředsednictva] V[lády] a G[enerální] P[rokuratury], kteří hledali východisko, a to našel V. Aleš v tom, že dal pokyn, aby se vládě navrhlo doplnění jejího usnesení tak, že by Prezidium nejvyššího sovětu odňalo Tesaříkovi vyznamenání až po pravomocnosti soudního rozsudku. Nakonec však ani toto pitoreskní řešení nebylo akceptováno a k návrhu generálního prokurátora vláda usnesením dne 27. 7. 1954 č. 1407 zrušila své usnesení ze dne 27. 2. 1954 a uložila ministru zahraničních věcí, aby vzal zpět svou žádost, která byla zaslána Radě ministrů SSSR ve věci odnětí vyznamenání plk. Richardu Tesaříkovi. Stalo se tak proto, že Čepička v rozhovoru s některým sovětským představitelem se dověděl, že v SSSR není obvyklé odnímat vojenská vyznamenání před vynesením rozsudku.*⁹⁵

Tesařík věděl, že na něj byla podána žaloba. Dne 22. ledna 1954 byl z věznice v Ruzyni eskortován na Pankrác. O tom, co se děje kolem jeho případu, však neměl tušení. Nastalo nejtěžší období v jeho životě. Prodlužující se pobyt ve vězení jej přivedl až na pokraj psychických i fyzických sil. Nikdy ve svém dosavadním životě podobnou situaci nezažil. Nesčíslněkrát se za války ocitl v nebezpečné situaci i v ohrožení života. Překonal i následky těžkého zranění, které utrpěl v boji na Dukle. Neviditelnému nebezpečí, jež představovala mašinerie vytvořená komunistickou stranou, jejíž byl v té době členem, však vzdorovat nedokázal. Žádná bitva, ve které stál s otevřeným hledím proti nepříteli a šel smrti vstříc, nepoznala jeho život a nevyryla v jeho duši tak hlubokou rýhu jako jeho více než osmiměsíční věznění. Alespoň částečné pochopení situace, ve které se nacházel, nám umožňuje jeho korespondence z vězení.

Z dopisů, které napsal různým osobám a především rodině, je znát jeho bezmoc a zoufalství. Hlavním důvodem byla nejistota, nemožnost odhadnout další vývoj situace a naprostý nedostatek jakýchkoli informací. V podobné situaci se nacházela i jeho žena s dvěma malými syny ve věku šest a sedm let. Ani ona neměla po celou dobu věznění svého manžela žádné informace o jeho osudu. Jeho psychickému stavu nepřidalo ani povědomí o tom, jaký byl výsledek procesu s „protistátním spiklenec-

94 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Zpráva generálmajora Strašila ministru národní obrany z 26. 2. 1954, s. 226.

95 NA, f. Pillerova komise, k. 19A, Kebort, vláda – nesmyslný návrh, OZZ I 10/1954 (blíže nedatováno).

Utajená vazba Hrdiny SSSR

kým centrem Rudolfa Slánského“, v jehož rámci byl k trestu smrti odsouzen také gen. Bedřich Reicin (popraven 3. prosince 1952), s nímž se osobně dobře znal. Nikdy se nedozvěděl, co bylo skutečným důvodem této jeho kruté životní zkušenosti. Udělal chyby a bezesporu se provinil. Jeho provinění však nebylo takového charakteru, aby vyžadovalo tvrdá opatření včetně utajovaného věznění, která proti němu byla realizována ze strany vojenské kontrarozvědky a justice. Okolnosti jeho sledování, zatčení, bezdůvodného držení ve vyšetřovací vazbě i souvislosti jeho odsouzení umožňují učinit si představu o fungování tehdejší lidově demokratické justice.

Tesařík byl ve vazbě, ale ve skutečnosti nevěděl, proč byl zatčen a co bylo důvodem jejího prodlužování. Ani v té době nebylo obvyklé, aby ti, kdo se dopustili trestných činů se sazbou do pěti let vězení s možností udělení podmínečného trestu (mimo protistátních a politických deliktů), byli zatčeni a byla na ně uvalena vazba. To si uvědomoval i Tesařík. Také o jednáních, která měla vést k odnětí titulu Hrdina Sovětského svazu a dalších vyznamenání, jež obdržel za hrdinství v boji, nevěděl. Proto napsal 25. ledna 1954 generálnímu prokurátorovi následující dopis:

Váženému panu Generálnímu prokurátorovi

Praha

Pane generální prokurátore, dovoluji, bych k Vám vznesl prosbu plnou zoufalství nad mým stavem. Byl jsem zatčen 12. prosince 1953. Po provedeném šetření byl jsem 22. 1. 1954 převezen do jiného ústavu. Prosím Vás, seč jsem, o urychlené vyřízení mojí záležitosti. Prosím Vás, prosím o zproštění vazby, jsem duševně úplně zdrčen a mohu říci, že bych nemohl přežít ztrátu hodnosti, členství ve straně a vyznamenání. Ve svém stavu vidím zničení moji rodiny, smrt moji matky, která nemá absolutně žádných prostředků a kterou jsem jedině já mohl podporovat. Za doby vyšetřovací vazby značně se zkažil zrak mého oka, v němž mám po zranění krevní výron. Prosím Vás, prosím o rozhovor s Vámi v nejkratší době, abych mohl vysvětlit některé podrobnosti. Dále prosím, aby po dobu vazby bylo mně dovoleno kouřit na cele, jako tomu bylo v Ruzyni, kde měl jsem povoleno 15 cigaret denně. Pane generální prokurátore, prosím Vás ještě jednou, seč jenom mohu, o Vaši laskavost a vyřízení mojí věci.

Oddaný Tesařík Richard⁹⁶

Na základě této žádosti byl Tesaříkovi upraven vazební režim v pankrácké věznici takto: 1. neomezené kouření z vlastních prostředků, 2. četba knih, novin a časopisů, 3. možnost odeslat a obdržet jednou týdně dopis a 4. možnost obdržet peněžité částky a nakupovat potraviny.

Ve zprávě ministru vnitra o provedeném opatření v případě zatčeného plukovníka Tesaříka uvádí náčelník VI. správy ministerstva vnitra (Hlavní správy vojenské kontrarozvědky) pplk. Josef Stavinoha: *Dne 22. ledna 1954 byl Richard Tesařík předán se žalobou generální prokuraturě k dalšímu trestnímu řízení, kde je dosud ve vazbě a podle sdělení orgána G[enerální] P[rokuratury] s. majora Zdražila je mu umožněno číst, skládá básně a má společníka na cele, aby nespáchal sebevraždu.⁹⁷*

96 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Dopis Richarda Tesaříka generálnímu prokurátorovi z 25. 1. 1954.

97 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Zpráva ministru vnitra o provedeném

František Hanzlík

O Tesaříkově tehdejší duševním stavu a rozpoložení svědčí obsah dalšího dopisu generálnímu prokurátorovi.

*Váženému panu Generálnímu prokurátorovi
Praha*

Vážený pane prokurátore, ještě jednou si dovoluji povznést k Vám pokornou a zoufalou prosbu, bych mohl, když ne s Vámi, tedy s Vaším orgánem hovořit o mojí záležitosti. Jsem dnes deset neděl ve vyšetřovací vazbě. Nevím skutečně, proč jest tomu tak. Nemohu na sobě najít žádnou vinu, za níž musel bych být vězněn ve vazbě jako lotr, jemuž není nic svatě. Nikdy jsem neztratil a neztratím lásku ke straně, ke národu a Sovětskému svazu. I zde ve vězení jsem odhodlán bojovat za věc socialismu, mně tak drahou. Jsem odhodlán kdykoliv i bojovat za budoucnost dělnické třídy na nejtěžších úsecích a přinést v tomto boji všechny oběti.

Dával jsem všechny síly a vědomosti k tomu, aby naše armáda byla silná, připravená a neochvějná, chci pokračovat v této práci, která jest mi blízká jako život sám, a bez této práce nemohu si život představit. Je to totéž jako vyrvat mi srdce nebo rozdrtit ptáku křídla, měl-li bych být této možnosti zbaven. Bojoval jsem na každém kroku se škůdci naší věci, bojoval jsem za pokrok a neochvějnost lidí v boji za lepší zítřky. Nešťastné zranění, jehož trestnost, jak jsem již psal, podléhá amnestii presidenta republiky z roku 1953. Zápisník, který vyjma toho, že byl označen jako „tajný“ a evidován, neobsahoval nic prakticky tajného. Oblásl jsem jeho ztrátu jat hrůzou před trestním oznámením později, v tom moje chyba a ledabylost.

Nevím, co se děje s mojí rodinou a na smrt nemocnou matkou – nevím, mají-li vůbec prostředky k živobytí. Jsem nešťasten a zoufalý nad tím, že jsem tímto zklamal pionýry, kterých několik skupin nese moje jméno, a jimž jsem byl vzorem. Jak je možné je tak brutálně zklamat? Pane generální prokurátore, prosím Vás, prosím Vás o rozmluvu, prosím Vás o uspokojení věci, prosím o vysvětlení vazby, věřte mi, nikdy jsem nezklamal a nikdy nemohu zklamat. Prosím, aby mně bylo povoleno dodání papíru na celu a tužku, abych mohl psát a pokračovat v práci, kterou jsem započal v Ruzyni (stojí-li to časově za to). Prosím snažně, a seč mohu o vyřízení mých proseb.

Oddaný v hluboké úctě Tesařík Richard 18. 2. 1954⁹⁸

Dopisy podobného obsahu napsal Tesařík vyššímu vojenskému prokurátorovi 5. dubna 1954 a generálnímu prokurátorovi 19. května 1954. Ve všech zdůrazňoval skutečnost, že mimo provinění spočívající ve zranění chodce a ztráty tajného zápisníku se žádných trestných činů nedopustil. Zároveň se odvolával na amnestii presidenta Antonína Zápotockého z května 1953, která se na provinění, jichž se dopustil, podle něj vztahovala. Veškeré jeho úsilí zůstalo bezvýsledné.

Stejně pocíty vyjadřoval i v listech manželce a blízkým. Přesto, že myšlenky na ně mu dodávaly naději, došlo koncem května 1954 k rychlému zhoršení jeho zdravotního a psychického stavu. K tomu se vyjádřil ošetřující lékař (jeho jméno není uvedeno)

opatření v případě Richarda Tesaříka, Hrdiny Sovětského svazu, který byl zatčen a vyšetřován orgány odboru VI. správy MV a pak se žalobou předán k dalšímu trestnímu řízení Generální prokuratuře Praha, s. 46. Zpráva pochází z konce ledna roku 1954, přesné datum není uvedeno.

98 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Dopis Richarda Tesaříka generálnímu prokurátorovi z 18. 2. 1954.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

ve zprávě z 25. května: [Tesařík] je v denním ošetřování pro stav zranění pravého oka se zákaly sklivce a jsou mu aplikovány třikrát denně oční kapky. Když měl být nemocný dnešního jitra opět ošetřen, jevil známky značné duševní deprese a resignace, odmítl si dát oko ošetřit. Dle sdělení lékaře ošetřovny při opětovné kontrole v 9,00 hodin dopoledne byl duševní stav jmenovaného podstatně zhoršen, bránil s úplným nervovým zhroucením, dech byl alternován, nemocný stěží dokázal mluvit, vyjadřoval naprostý nezájem o své další bytí, jako zbytečné odmítal jakoukoliv lékařskou pomoc a vyslovil přání, že by raději zemřel. Při kontrole zdravotního stavu lékařem SNB v 10,00 hodin dopoledne bylo shledáno, že jmenovaný se nachází v těžkém rozladěném duševním stavu, s naprostým záporným poměrem k okolí a k sobě a že trpí neustálými myšlenkami na sebevraždu. Jakékoliv léčení naprosto odmítá. Tyto projevy nutno kvalifikovat po lékařské stránce jako těžkou vazební psychózu. Vylučuji naprosto v daném případě účelové jednání, neboť podobný negativní postoj k životu se u jmenovaného projevoval už i dříve, ale doposud vždy jen prchavě a nikoliv v té míře, které dosáhly dnes. Byly mu proto také ordinované nervově posilující a uklidňující léky, které měly určitý léčebný vliv. Nemocný je pod lékařskou kontrolou. Je však třeba provést další opatření, neboť brozí u jmenovaného následkem jeho těžkého duševního stavu spáchání sebevraždy, eventuálně těžkého sebepoškození.⁹⁹

V průběhu vazby napsala matka jeho manželky 15. června 1954 rusky azbukou zoufalý dopis prezidentu Antonínovi Zápotockému.¹⁰⁰ Tato faktická žádost o milost byla vyřízena tak, že k ní 16. července 1954 sdělil své stanovisko hlavní vojenský prokurátor, generálmajor justice JUDr. Vladimír Kebort, v němž uvedl: *Podle § 91, odst. 2 tr. zákona, zamítám jako neodůvodněnou žádost o zastavení trestního řízení cestou milosti presidenta republiky, které vedu proti plukovníkovi Richardu Tesaříkovi, nar. 3. 12. 1915 pod vazbou pro trestné činy podle § 222, odst. 1, 2, § 228, § 99, § 90 tr. zák.*

*Důvody: Vzhledem k závažnosti těchto trestných činů a okolnostem, za nichž byly spáchány, nelze trestní stíhání před soudním projednáváním zastavit.*¹⁰¹

Po téměř devítiměsíční vazbě, kdy žádné vyšetřování již od ledna 1954 neprobíhalo, schválilo Politické byro ÚV KSČ 9. srpna 1954 znění definitivní žaloby na Richarda Tesaříka. Hlavní líčení proběhlo 18. srpna 1954 od 9 hodin u Nejvyššího soudu – vojenského kolegia v Praze za přítomnosti předsedy senátu plk. justice JUDr. Jaroslava Mančala, soudců z lidu genplk. Josefa Malce, plk. Jana Podzimka a generálního prokurátora – hlavního vojenského prokurátora genmj. justice JUDr. Drahomíra Zdražila.

Po přečtení žaloby pokračovalo líčení s vyloučením veřejnosti. Tesařík byl obviněn z několika trestných činů. V rozsudku byly kvalifikovány v bodě 1. jako: *ublížení na zdraví z nedbalosti podle § 222, odst. 1, 2 tr. zákona, protože 2. února 1953 řídil pod vlivem alkoholu neopatrně osobní automobil po silnici z Brna směrem ke Slavkovu a poblíž křižovatky Líšeň – Slatina zachytil a zranil chodce rotného z povolání Štefana Matáše, který utrpěl zlomeninu levého bérce a další zranění, jež měla za následek jeho několikaměsíční pracovní*

99 Tamtéž, Zpráva ošetřujícího lékaře z 25. 5. 1954.

100 Rodina manželky Richarda Tesaříka, za svobodna Markéty Olšanové, žila před válkou v Kyjevě. Matka manželky Taťana Olšanová pocházela z Běloruska. Švagr Tesaříka Alois Olšan bojoval v řadách čs. vojenských jednotek v SSSR a po válce působil v armádě. Dosáhl hodnosti plukovníka.

101 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Stanovisko hlavního vojenského prokurátora generálmajora JUDr. Vladimíra Keborta k žádosti Taťany Olšanové, matky manželky Tesaříka, ze dne 16. 7. 1954.

František Hanzlík

neschopnost, tedy z nedbalosti způsobil jinému těžkou újmu na zdraví, při čemž činem porušil důležitou povinnost, uloženou mu podle zákona.

V bodě 2. jako: neposkytnutím pomoci podle § 228 tr. zákona, protože po zranění rotného Maťase ujel, aby se vyhnul odpovědnosti, tedy jako řidič dopravního prostředku, který po nehodě, na níž měl účast, úmyslně neposkytl potřebnou pomoc osobě, která při nehodě utrpěla újmu na zdraví, ač tak mohl učinit bez nebezpečí pro sebe nebo pro někoho jiného.

Dále v bodě 3. jako ohrožení státního tajemství podle § 89 tr. zákona, protože v první polovině května 1953 ztratil zápisník, který obsahoval velmi důležité vojenské údaje, tedy z nedbalosti způsobil, že státní tajemství se mohlo stát známým cizí moci.

V bodě 4. jako ohrožení státního tajemství podle § 90 tr. zákona, protože ztrátu zápisníku uvedenou v čl. 2 rozsudečnického výroku obléhl svému náčelníku teprve 31. 8. 1953, tedy úmyslně bez odkladu neoznámil, že ztratil předmět obsahující státní tajemství. Za to vše byl odsouzen k trestu odnětí svobody na jeden rok podmíněně na 3 roky.¹⁰²

Následně Nejvyšší soud projednal ještě téhož dne na veřejném zasedání návrh generálního prokurátora na změnu výměry trestu odsouzeného s tím, že podle čl. 11, odst. 1 a 3 rozhodnutí presidenta republiky ze 4. května 1953 o armádě se mu promíjí výkon tříměsíčního trestu odnětí svobody z nedbalosti podle § 222, odst. 1, 2 tr. zákona a pro neposkytnutí pomoci podle § 228 tr. zákona nebyl odsouzen.¹⁰³

Skutečnost, že se na trestný čin Tesaříka, spáchaný při jeho služební cestě do Trenčína vztahuje amnestie prezidenta republiky, byla známa ještě před jeho zatčením. Tesařík byl tedy nakonec odsouzen za ztrátu sešitku po devítiměsíční vazbě. Byla přitom u něj provedena domovní prohlídka, zabavena mu korespondence, vyznamenání a různé dokumenty. Navíc mu vznikly další ztráty pozastavením platu a také za předepsanou úhradu trestního řízení v částce přes 5000 Kčs.

Samotný průběh vyšetřování nehody, kterou Tesařík způsobil a při které byl zraněn rotný Maťas, provázela řada podivných okolností. Šetření případu proběhlo až po několika měsících, Tesaříkův řidič, který byl jedním z hlavních svědků nehody, vedle plk. Bedřicha, byl poprvé vyslechnut až 14. ledna 1954, měsíc po Tesaříkově zatčení. Žaloba byla podána po uplynutí téměř jednoho roku, i když okolnosti nehody byly známy již od dubna 1953. Proto byly ve vyšetřování značné mezery. Podle údajů vojenské kontrarozvědky bylo prý z výpovědi rotného Maťase bezpečně zjištěno, že byl povalen v téže době, kdy obviněný někoho zachytil a na témže místě. Jiná nehoda v uvedeném prostoru také hlášena nebyla, říká se v rozsudku.

Poškozený Maťas jako svědek sdělil, že v době nehody byla tma a špatná viditelnost. K samotné nehodě vypověděl: *Jak jsem již uvedl, nacházel jsem se na pískovém okraji státní silnice mimo dlažbu. Viděl jsem, že směrem od Brna jede nějaké vozidlo, jehož světla byla slabá. Nežli jsem mohl uskočiti vpravo do příkopu, byl jsem na okraji silnice zachycen tímto autem a odhozen do pravého silničního příkopu, kde jsem zůstal v bezvědomí ležeti. Pamatuji se, že to bylo osobní auto, jehož řidič po mém zachycení pokračoval v další jízdě.*¹⁰⁴

102 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Usnesení Nejvyššího soudu z 18. 8. 1954, s. 92–93.

103 Tamtéž, s. 93.

104 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, Protokol o výslechu – rotný Maťas Štefan z 15. 4. 1953, s. 36.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

Ani Tesaříkův řidič svobodník Skok si při své výpovědi na inkriminovanou událost příliš nevzpomínal. *Oba důstojníci [plk. Bedřich i plk. Tesařík] při další jízdě seděli v přední a já v zadní části vozu, kde jsem podřimoval. Několik km za Brnem jsem zaslechl nějaký náraz a hned na to nervósní přehrazení rychlosti a vůz vyrazil plným plynem vpřed.* V další části výpovědi pak uvádí: *Pokud se pamatuji, díval jsem se po stopách nárazu, když jsem kontroloval vůz při poruše před Uh. Hradištěm. Žádnou stopu jsem však nezjistil a zůstal jsem klidnější a nakonec jsem na celou příhodu úplně zapomněl.*¹⁰⁵

Žaloba uvádí jednu velmi přitěžující okolnost, kterou sdělil Tesaříkův spolujezdec plk. František Bedřich: *Já jsem na Tesaříkovi viděl, že je podnapilý. Jelikož jsem viděl, že si sedá za volant, řekl jsem mu, abych jej odvrátil od úmyslu řídit, že si sedneme dozadu do vozu a at nechá řídit svob. Skoka. Na to Tesařík odpověděl, že je zvyklý řídit tank a ne takovou kocábku, sedl si za volant a jel.*¹⁰⁶

Politické byro ÚV KSČ přijalo dne 10. září 1954 usnesení, v němž schválilo zprávu o výsledku trestního řízení proti Tesaříkovi.

Závěr

Při posouzení všech okolností zatčení a věznění Richarda Tesaříka nutně vyvstane otázka: Co vlastně bylo hlavním motivem a příčinou jeho perzekuce? Byl zatčen v prosinci 1953, ale definitivní žaloba byla podána až 21. července 1954. Hlavní líčení proběhlo o měsíc později, 18. srpna 1954. Po zatčení byl několikrát vyslýchán (14., 15., 16., 17. a 22. prosince 1953 a následně 8. a 20. ledna 1954). Převážná část výsledků byla zaměřena mimo skutky, kterých se dopustil a za které byl odsouzen. Šlo hlavně o jeho činnost v období války, v průběhu jeho studia v SSSR, o jeho styky s Bedřichem Reicinem atd. Záznamy o výsledcích se však v materiálech trestního spisu neobjevily. Rozhodující důvod spočíval zřejmě v tom, že byl Tesařík vyslýchán převážně ke skutečnostem, které nebyly předmětem trestního oznámení ani podané žaloby. Dochované dokumenty dokazují, že nebyl zatčen na základě provinění, za která byl nakonec stíhán. Vše nasvědčuje tomu, že hlavním důvodem Tesaříkova zatčení a perzekuce byla jeho otevřená kritika Alexeje Čepičky v předcházejícím období. Tesařík byl přesvědčen o tom, že za „zájmem“ o jeho osobu ze strany VVZS a později VKR stál právě Čepička.

Analýza archivních pramenů přináší v tomto směru zajímavé poznatky. Alexej Čepička měl v době výkonu funkce ministra národní obrany od podřízení VVZS ministerstvu národní bezpečnosti s touto službou neustále problémy a konflikty. Ještě v době působení pplk. Chalupy ve funkci velitele VVZS posílil stranickou práci na velitelství pplk. Josef Stavinoha, který do té doby pracoval v sekretariátu Čepičky. K tomu Chalupa uvádí: *Když přišel s. Stavinoha do funkce Z[ástupce] V[elitele pro věci] P[olitické], je třeba vidět, že se zhoršoval vztah mezi mnou a s. Čepičkou. Čepičkovi stačily informace, které podával s. Stavinoha, a nestál už o to, abych se s ním stýkal já. Na druhé straně bylo vidět, že s. Stavinoha má u s. Čepičky jinou pozici než já, protože před jeho příchodem*

105 Tamtéž, Protokol o výpovědi svědka Skoka Bohumíra ze 14. 1. 1954, s. 29–30.

106 Tamtéž, Protokol o výpovědi se svědkem Bedřich František z 10. 8. 1953, s. 20.

František Hanzlík

*ke nám pracoval určitý čas v sekretariátě s. Čepičky. Neboli už jeho výběr, který provedl s. Čepička, byl zaměřen k tomu, aby si on osobně posílil vliv na vojenskou zpravodajskou službu.*¹⁰⁷ Zajímavý je také fakt, že od nástupu pplk. Stavinohy do funkce velitele VVZS a následně VKR se zintenzivnilo sledování Tesaříka a byla zjevná snaha dokázat za každou cenu jeho protistátní činnost. Stavinoha se v tomto případě stal prodlouženou rukou Čepičky. Toto předsevzetí se mu však nepodařilo naplnit.

Také důvody, proč se v soudním procesu neobjevily výsledky rozsáhlých výledeků Tesaříka, jsou zřejmé. Vysvětluje je obsah dokumentu I. zvláštního odboru ministerstva vnitra ze 7. února 1963. V něm se uvádí: *Po prostudování a vyhodnocení evidenčního svazku reg. číslo 608, arch. číslo 34 142 MV doporučujeme svazek evidenčně zrušit a podstatné materiály připojit jako podvazek k arch. vyšetřovacímu svazku V 2319 MV s odůvodněním: Jeho podstata spočívá v konstatování, že skutečnosti, pro které byl svazek založen (protistátní činnost), se neprokázaly. Na straně 2. dokumentu je uvedeno: V průběhu rozpracování Tesaříka nebyla prokázána žádná protistátní trestná činnost. Bylo zjištěno, že jmenovaný žil nemorálním životem. Velmi často se opíjel a v takovém stavu byl hrubý a neurvalý. Měl též velmi rád ženy, v těchto stycích byl nevybíravý a bylo mu lhostejné, zda naruší rodinný život ostatních důstojníků.*¹⁰⁸

Je nepochybné, že pokud by se kterýkoliv důstojník armády v letech 1949–1960 dopustil činů jako Richard Tesařík, musel by z armády odejít. To se ale nestalo. Přesto šlo dle mého názoru v jeho případě zcela jednoznačně o politickou perzekuci. Měl být trestně stíhán a souzen za trestný čin zranění chodce a neposkytnutí pomoci, ale okamžitě, tedy v březnu 1953, kdy se to orgány činné v trestním řízení dozvěděly. Trestní oznámení na něj ale podáno nebylo. Místo toho se VKR za každou cenu snažila prokázat Tesaříkovu protistátní činnost. Tesařík nebyl souzen za způsobenou nehodu, na tento čin platila amnestie prezidenta republiky A. Zápotockého, kterou vyhlásil po svém nástupu do funkce. Podivné okolnosti provázejí také ztrátu Tesaříkova tajného zápisníku. Tím, kdo jej měl jako poslední v rukou, byl jeho pobočník por. Bradáč. Zatčení Tesaříka, obsah výslechových protokolů a další dokumenty i souvislosti provázející jeho věznění a odsouzení jednoznačně prokazují, že v jeho případě byly porušeny tehdy platné zákony.

Také Tesařík byl přesvědčen o tom, že za jeho pronásledováním ze strany VVZS a VKR stál Čepička. Názor na své zatčení a pobyt ve vazbě hodnotil později slovy: *Po dvouměsíčním věznění v samovazbě v Ruzyni byl jsem převezen na Pankrác, kde jsem byl v nezákoně vazbě dalších 7½ měsíců do 18. srpna 1954. Toto uvěznění mnou otřásl do základů, stal jsem se popudlivým a krajně citlivým. Později jsem se dověděl, že prokurátor, který se zabýval mou záležitostí, bývalý major Zdražil, říkal mojí ženě na dotaz, z čeho jsem obviněn, proč máte o něj takový zájem, to ještě uvidíte, jak dopadne, co máte za „ptáčka“.*

Nevím, co bylo připravováno, vím jenom, že jsem byl vězněn ve vazbě nezákoně na oddělení III A, které bylo v roce 1954 vyhrazeno pro nejtěžší zločince a odsouzenec k smrti. Přes tato opatření zůstal jsem ve vězení věrným členem strany. Věděl jsem, že je to opatření ministra

107 ABS, f. ZV-MV, a. č. ZV 124-1, Záznam z magnetofonu (Chalupa) z 21. 1. 1963, s. 11.

108 ABS, f. MV-V, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV Richard Tesařík, I. zvláštní odbor MV, 2. oddělení, Návrh, 7. 2. 1963, s. 270–271.

Utajená vazba Hrdiny SSSR

Čepičky, neboť nic nenasvědčovalo normálnímu stavu, i když jsem věděl, že mám za sebou ztrátu zápisníku a předložené mně již ve vězení, zranění člověka.

Po návštěvě [generálního tajemníka Komunistické strany SSSR] s. Chruščova na X. sjezdu¹⁰⁹ se moje situace rázně změnila a po soudním řízení 18. srpna 1954 jsem byl z vězení propuštěn. Jsem však plně přesvědčen, že nebýt zásahu s. Chruščova, o kterém vím, že proveden byl, situace se mnou mohla vydat jistě jinak. Tato záležitost mě utužila v představě, že s. Čepička dovede maximálně zneužívat svého postavení a je schopen odstraňovat ze své cesty nepohodlné mu lidi způsobem nejbrutálnějším, jaký je vlastní jen buržoasnímu zřízení a vůbec se nesrovnává se zřízením socialistického státu.

Po vyjití z vězení, kde jsem ztratil 15 kg váhy, jsem měl dovolenou a začátkem listopadu 1954 nastoupil jsem do funkce velitele 13. tankové divize v Milovicích.¹¹⁰

Armádní generál JUDr. Alexej Čepička však byl stále ministrem národní obrany (až do 25. dubna 1956) a potíže Tesaříka ještě zdaleka neskončily. Jedním z hlavních důvodů byla opakovaná a nadměrná konzumace alkoholu z jeho strany a excesy, kterých se v podnapilém stavu dopouštěl. Přesto ještě v následujících letech vykonával vysoké funkce v armádě – byl velitelem tankové divize v Mladé, zástupcem velitele 1. vojenského okruhu v Táboře a zástupcem velitele 4. armády.

V srpnu 1959 byl vyslán na studium Akademie ozbrojených sil SSSR do Moskvy, v jehož průběhu se dopustil, opět převážně v podnapilém stavu, řady nepřístojností. Byl z něj proto v únoru 1960 odvolán a následně vyloučen z KSČ. V dokumentu ministerstva národní obrany z 9. března 1961 nazvaném Všeobecná charakteristika, je uvedeno: *Jmenovaný byl členem KSČ od 1. 7. 1946 do 30. 8. 1960, kdy byl vyloučen pro nesprávné chování a nedostatky v morálním životě. Přicházel často do rozporu s plněním stranických usnesení, podceňoval sílu a moudrost stranického kolektivu. Pro tyto nedostatky byl uvolněn ze svazku armády.*¹¹¹ Rozkazem ministra národní obrany č. 0536 z 23. listopadu byl dnem 30. listopadu 1960 propuštěn z armády. Za zásluhy v boji proti fašismu mu byl přiznán osobní důchod ve výši 2000 korun a bylo mu povoleno nosit vojenský stejnokroj.¹¹²

Na základě pokynů ministra národní obrany projednala kádrová správa MNO možnosti jeho umístění v civilním sektoru. Tesařík přijal nabízené místo dispečera Československé automobilové dopravy (ČSAD) v Praze, kde pracoval do června 1966. Poté nastoupil na místo referenta pro zvláštní úkoly v podniku Avia Letňany. Ze zdravotních důvodů odešel do důchodu 1. listopadu 1966. Zemřel na následky infarktu 27. března 1967.¹¹³

109 Míněn X. sjezd KSČ, který se konal ve dnech 11.–15. 6. 1954.

110 VÚA – VHA, f. EB, k. 3, Žádost Richarda Tesaříka o přezkoumání závěrů stranické komise HPS – MNO z roku 1963 adresovaná Komisi stranické kontroly ÚV KSČ z roku 1963 (bližší nedatováno), s. 12.

111 SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík, Všeobecná charakteristika, 9. 3. 1961, s. 210. Z dokumentu není zřejmý zpracovatel, ani komu byl adresován. Vedle data vzniku je napsáno – Náčelník. Pod ním je podpis náčelníka kádrové správy MNO pplk. PhDr. Josefa Širůčky. Z obsahu vyjádření vyplývá, že jmenovaný byl s největší pravděpodobností i jeho autorem.

112 Tamtéž, Kádrový rozkaz MNO 0536/60 z 23. 11. 1960, s. 5.

113 *Vojenské osobnosti československého odboje 1939–1945*. Ministerstvo obrany ČR – AVIS, Praha 2005, s. 298. Blíže k životním osudům Richarda Tesaříka viz tamtéž a HANZLÍK, František – BEJČEK, Eduard: *Voják se srdcem boběma. Genmjr. Richard Tesařík*.

František Hanzlík

Richard Tesařík na oficiální fotografii a v době utajené vyšetřovací vazby (dole). Vpravo nahoře Richard Tesařík, Antonín Sochor a Josef Buršík (zleva) po udělení titulů Hrdina SSSR koncem roku 1943. Vzhledem k útěku J. Buršíka z vězení a jeho následné emigraci se snímek v letech 1949–1989 nesměl publikovat.

Zdroj: 2x Fotoarchiv VHA, SA AČR, osobní spis Richard Tesařík

Utajená vazba Hrdiny SSSR

Čtyři muži (shora zleva), kteří sehráli důležitou roli v životě Richarda Tesaříka – Bedřich Reicin, ministr národní obrany Alexej Čepička a náčelníci vojenské kontrarozvědky František Chalupa (ve funkci 1951–1953) a jeho nástupce Josef Stavinoha (1953–1971)

Zdroj: archiv prof. Zoe Svobodové – Klusákové, Fotoarchiv VHA a 2x ABS

František Hanzlík

v SSSR
satik R
 č. úv. 1947.

Kancelář náčelníka hlavního štábu
 čs. branné moci
U. H. J. J. K.
 10. VI. 1948

PROHLÁŠENÍ.

Prohlašuji, že jsem byl dne *14. září 1947* upozorněn, abych po celou dobu mého dalšího studia v SSSR, se nedopustil jednání, které by byla příčinou mého vyloučení ze školy případně odmítnutí vstupního visa do SSSR, k pokračování ve studiu, a zvláště: neprospěchu ve studiu, nedodržování kázeňských a jiných nařízeních velitelství školy, kritizování ať osob nebo poměrů na studiu nebo v sovětské veřejnosti, nestřídmého požívání alkoholu, nevhodných styků se ženami a jiných podobných činů. Současně jsem byl upozorněn, abych se vystríhal styků s cizinci / na příklad s příslušníky cizích zastupitelských úřadů v Moskvě / a výjimkou posluchačů sovětských vojenských škol.

Prohlašuji, že v případě přerušení mého studia, jež by bylo zavazováno mým nesprávným jednáním, bude proti mně zavedeno příslušné řízení před čs. vojenským kárným výborem.

Moskva, 14. září 1947.

Apple K. W.   *voj. T. ...*
R.

Prohlášení, které museli podepsat všichni frekventanti sovětských vojenských škol poté, co byli někteří z nich z různých důvodů vyloučeni ze studia

Zdroj: SA AČR, Osobní spis Richard Tesařík

Utajená vazba Hrdiny SSSR

Velitelství 2. voj. okruhu Vyřizuje se č.j.: 006332/DS z 19.9.1953. 87

č.j.: 006485-05
z 26. září 1953.

Věc: Tesařík Richard, HSS
plukovník - trestní oznámení.

Přísně tajné!
Výtisk číslo: 1

Vyšší vojenský prokurátor
(do vlastních ruk)
T r e n č í n .

Zasílám trestní oznámení na plukovníka HSS T e s a ř í k Richarda, náčelníka VTMV. 2.VO, nar. 3.12.1915.

Trestní oznámení podávám na rozkaz ministra národní obrany a č.j. 004833/NGŠ 1953 náčelníka generálního štábu čs. branné moci.

Přílohy: 7 listů

Velitel 2. voj. okruhu:
generál - poručík Jaroslav Ť o k a n

NÁMĚSTEK MINISTRA VNITRA
~~XXXXXXXXXXXX~~
č.j.: N/J - 00679 - 1953.
27.11.1953.

Náčelník VI. správy MV
s.pplk. Josef STAVINCHA
142

P r a h a

Na Vaše č.j.: 0028890 ze dne 26. září 1953:

K osobě plk. tank. Richarda T e s a ř í k a sděluji, že politický sekretariát ÚV KSČ vyslovil dne 23.11.1953 souhlas s tím, aby byl vzat vojenským prokurátorem do vazby a trestně stíhán.

Proveďte potřebná opatření ve smyslu tohoto rozhodnutí.

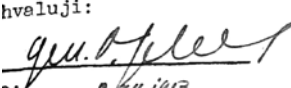
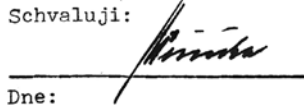
Náměstek ministra vnitra
generál - major Oskar J e l e ň.

HLAVNÍ SPRÁVA
3 0. listopadu 1953
030124/IV-2/ 1104 4
Tel. Ztr KČ. Tel. 30.11.53 1.

Trestní oznámení na Tesaříka podal velitel 2. vojenského okruhu gen. Ťokan na rozkaz ministra národní obrany Čepičky, jeho zatčení pak schválil Politický sekretariát ÚV KSČ

Zdroj: 2x ABS, f. Vyšetřovací spisy, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV, Richard Tesařík

František Hanzlík

hvalují:	Schvalují:
	
e: 8. 11. 1953	Dne:

N Á V R H N A Z A T Č E N Í .

Praha, dne 7. prosince 1953.

Po prostudování materiálu, který má ~~_____~~ ^{HSVLR} k dispozici, jsem zjistil, že

TESAŘÍK Richard, HSS, plukovník, náčelník tankového vojska V 2 V O, narozen 3.12.1915 v Praze, české národnosti, ženatý, dvě děti, člen KSČ od r. 1946, bytem Praha-Dejvice, Zelená 22, přechodně Trenčín, hotel Tatra

začátkem června 1953 při služební cestě autem z Prahy do Trenčína ztratil svůj zápisník s poznámkami: tajného rázu, charakteru kádrového. Ztrátu nehlásil, až 1. září 1953, když o ztrátě podaly hlášení druhé osoby.

Dne 2.2.1953 řídil auto v podnapilém stavu a těžce zranil na křižovatce silnic za brněnským letištěm rotného z pov. Jana MATAŠE, který má po úrazu trvalé následky.

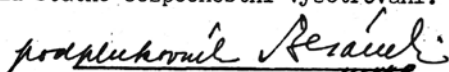
Rozhodnutím politického sekretariátu ÚV-KSČ byl vysloven souhlas k trestnímu stíhání pod vazbou prokurátorem.

Hlavní vojenský prokurátor žádá, aby vyhledávání provedla ~~_____~~ ^{HSVLR}.

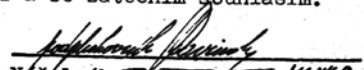
P r o t o

n a v r h u j i

zatknout plukovníka HSS Richarda TESAŘÍKA, vykonat u něho osobní a domovní prohlídku, a po dopravení do vyšetřovací věznice zahájit proti němu státně-bezpečnostní vyšetřování.

Zástupce náčelníka ~~_____~~ ^{HSVLR}
inženýr podplukovník
Ferdinand BERÁNEK

Správnost materiálu potvrzují a se zatčením souhlasím.

Náčelník ~~_____~~ ^{HSVLR}
podplukovník Josef STAVINOHA.

Návrh na zatčení Richarda Tesaříka

Zdroj: ABS, f. Vyšetřovací spisy, vyšetřovací spis a. č. V-2319 MV, Richard Tesařík

Utajená vazba Hrdiny SSSR

ČESKOSLOVENSKÝ VOJ. ATTACHE kancelář náčelníka hlavního štábu
v SSSR čs. vojenské příslušník 8551

Čj.816 dāv.1948. Moskva, 17.únor 1948.
10. VI. 1948

Věc : Plk.J.Robotka, plk.Fr.Skokan a mjr.R.Tesařík - důvody vyloučení ze sově.voj.akademii.
Příloh : 5

Otevře přednosta 2.odd.hl.štábu.

DŮVĚRNĚ!

Náčelníku hlavního štábu
čs.branné moci
/cestou 2.odděl.hl.štábu/

Datum: 03-10-2014
Kodex: 03-10-2014

Praha.

Hlásím, že koncem ledna 1948 jsem požádal gen.Slavina o osobní rozhovoru k projednání některých důležitých otázek podle Vašich posledních instrukcí.

Dne 13.února pozval mne gen.Sarajev na schůzku, která se uskutečnila 14.února ve 13 hodin. Byl přítomen gen.lejt.Slavin, gen.Sarajev a pplk.Miroljubov. Jelikož jsem dopoledne téhož dne obdržel depeši ohledně vyžádání vstupního visa pro mjr.Tesaříka, vzal jsem písemnou žádost s sebou s úmyslem, že ji osobně odevzdám gen.Sarajevu.

Po vyřízení výše uvedených otázek přešel gen.Slavin přímo na posluchače akademii a to slovy: „Co myslíte o mjr.Tesaříkovi, jaký je to člověk a jaký postoj zaujímá k Sovětskému svazu? On nechárašo sebě vedot.“ Řekl jsem mu, že dle mého mínění je mjr.Tesařík úplně oddán myšlence státní a národní, že přede mnou vždy projevovat se jako nejlepší přítel Sovětského svazu atd. Na to gen.Slavin odpověděl: „Pak byl k Vám neupřímný. Má dvojí tvář - jednu, kdy nehovoří srdce a jednu, kdy tato se projeví. A jeho srdce není nakloněno Sov. svazu, jeho armádě. On Vás oklamal, před Vámi to skrýval. Nejen to, že sám byl, nedoručel jubno nastrosjen' vůči Sov. svazu, vůči všemu, co předpisoval řád vojenské akademie atd. On agitoval mezi posluchači jiných národností na nedorostvo' - bohudík u nich, sočuvstviya nēvstretil'. Nemístně kritisoval, choval se velmi podivně. Velmi to bolí - a bolí to zvlášt' od člověka, který byl vyznamenán nejvyšším sovětským řádem. Sice se učí, ale také ne tak, jak by bylo záhodno.“

Nato jsem řekl gen.Slavinovi, že jsem právě dostal příkaz, abych požádal o udělení vstupního visa pro mjr.Tesaříka.

Gen.Slavin odpověděl: „prosím, předejte panu náčelníku hl. štábu, že prosím, aby otázku o odvolání mjr.Tesaříka z dalšího studia řešil sám, čímž by otázka žádosti o visum ani nemusela býtí Vámi předestřena k projednání.“

Z těchto slov jsem vycítil naprosté rozhodnutí o odmítnutí udělení visa.

Abych Vám, p.armádní generále, dokreslil obrázek o mjr.

Informace vojenského přidělence v Moskvě gen. Fuska týkající se žádosti představitelů tankové akademie o odvolání Richarda Tesaříka ze studia a problémů dalších důstojníků vyslaných do sovětských vojenských škol (ukázka)

Zdroj: SA AČR, osobní spis Richard Tesařík

- 2 -

Tesaříkovi, uvádím ihned rozmluvu s kpt. Ondíkem, kterého jsem si ještě téhož dne večer zavolaal k sobě.

Mjr. Tesařík měl mnoho nepříjemností s profesory, asi pro jeho tvrdý, neomylný postoj k různým otázkám, osnovám výcviku, přednáškám, řešením a pod.

Kdysi měl střetnutí se sov. plukovníkem, učitelem taktiky, v důsledku čehož, citě se uražen, nepřijal druhého dne plukovníkem mu podávanou ruku. To se stalo před ostatními posluchači.

Nebyl spokojen s jídelnou, s programem vyučování, říkal, že ho neposlalo naše velení do SSSR. proto, aby jej zde vyškolili na velitele tankového praporu, že od něj bude žádáno více atd.

Když došla komise gen. štábu na přehlídku, která trvala měsíc, organizoval společné akce nespokojenosti, že bude mluvit on sám za všechny, aby jej pak podepřeli atd. Naposled měl střetnutí právě před odjezdem na pololetní dovolenou a to se zástupcem řídicího výcviku plk. Gorinem. Bylo to na chodbě v době přestávky. Ke skupině, kde byl mjr. Tesařík, přistoupil dotčený důstojník a dal se do rozhovoru s mjr. Tesaříkem. Mjr. Tesařík měl při rozhovoru ruku v kapse, což mu onen vytknul jako jeho představený. On mu nato snad řekl - když on má ruce v kapse, tak že on může mít také - ale ruku z kapsy přesto vytáhl. Ihned šel spolu do kanceláře, kde mjr. Tesařík delší dobu prodlel. Když se vrátil, řekl kpt. Ondíkoví: 'Rekl jsem mu, že to se mnou udělají asi právě tak, jako s těmi dvěma, co se nevrátili z dovolené.' /Myslel plk. Robotku a Skokana/.

Můj názor : mjr. Tesaříka ovládala příliš velká domýšlivost, které úplně propadl. Domníval se, že on jako, hrdina Sov. svazu, může si dělati co chce. To se mu stalo osudným.

Další rozhovor s gen. Slavinem ohledně plk. Robotky a Skokana jako odpověď na moji dřívější písemnou i ústní žádost o zprávu, proč byli propuštěni :

Plk. Robotka, řekl gen. Slavin, se zásadně neučil, přehlížel vše, říkal, že se přijel jen podívat jak to tadý vedou, on že by se stejně nic nenaučil, učít se nebude. Byl stále nespokojen a to se vším, nepřistojně kritisoval sovětské zřízení, poměry a pod. Vyzvedával západ a byl - jak se vyjádřil gen. Slavin - 'bolšoj pokloník Angličan'. Jeho výrazy jako : 'Já Vás téřpjet' nemogu' atd. jen charakterisují jej jako nepřítele Sovětského svazu. A gen. Slavin končil slovy : 'Ať tedy jde tam, kam jej srdce táhne - k Angličanům'.

O plk. Skokanovi gen. Slavin sdělil toto : Poněkud méně nenáviděl Sovětský svaz než plk. Robotka, ale zaměstnával se jinými věcmi než učením - zabýval se 'postoronnými dělami'. Dále uvádím v originále : 'Po nočám propadál a vstrečalsja s tomými licami. Po ošibke suda popal'.

O obou se vyjádřil : že sem přišli, to bylo nedorozumění. /,Popali po nedorozuměniu'/. Místo, aby utužovali družbu, dělali pravý opak. Dále řekl : 'Vím, že nejsou u nás jen samé věci dobré - jsou dobré i špatné jako všude jinde. Ale to neznámá, aby se jen a jen kritisovalo a kritisovaly se nejen špatné, ale i

Utajená vazba Hrdiny SSSR

Vážený soudruhu hlavní vojenský prokurátorě,

v souvislosti se studiem trestných spisů i různých jiných materiálů jsem kromě jiného dospěl k některým problémům uplatnění zákonnosti v případě R.Tesaříka, které by zřejmě vyžadovaly odbornou expertizu Vašich pracovníků. Byl bych Vám velmi vděčen, kdybyste mohl vydat příslušný pokyn k přezkoumání tohoto případu, neboť se domnívám, že by to prospělo k objektivnímu posuzování tak významné osobnosti našeho národně osvobozenéckého boje i mírového budování ČSLA - jak to konečně připoměl maršál Koněv v televizním vystoupení k 9.květnu 1969 - jakou bezesporu Tesařík byl.

Sám jako laik mám k celému řízení výhrady v těchto směrech:

1. Vlastní důvod zatčení má zřejmě jinou motivaci, než uvádí vlastní soudní přelíčení, což vyplývá z kusých poznámek k některým protokolům a zejména pak z toho, že dlouhá devítiměsíční vyšetřovací vazba probíhá, aniž by přispěla k hlubšímu objasnění souzených činů.
2. Trestné činy, za které je stíhán nevyžadují vazbu a běžně se vyšetřují na svobodě; je zarážející jak dlouhá doba vyšetřovací vazby a konečně se zdá, že procesu je udělována neobyčejná pozornost, když ji vede hlavní vojenská prokuratura.
3. Jeví se jako nezákonný požadavek na odejmutí všech sovětských vyznamenání R.Tesaříkovi s uvážením toho, že předpokládaný rozsudek nebude takový, aby byl uvalen nepodmíněný trest.
4. Bylo by vhodné posoudit v daném případě i profesionální úroveň prokurátorskou i soudní z následujícího hlediska:
  - a) první trestní čin - poražení chodce - je stíhán v dlouhém časovém odstupu více méně jako přiznaná shoda okolností, ale ne prokázaná. Chybí věcné důkazy na straně obviněného i na straně postiženého. Po řadě měsíců rekonstruovaná a reprodukováná údajná slova R.Tesaříka "však on se z toho vykreše" jsou možná, ale zároveň dramatinována

Část dopisu pplk. PhDr. Eduarda Bejčka, CSc., hlavnímu vojenskému prokurátorovi z roku 1969

Zdroj: VÚA - VHA, f. EB, k. 3